

Культурно-політичний місячник для українців
у Чеській Республіці,

Kulturně-politický měsíčník pro Ukrajince

v České republice,

№ 3/2018, рік XXVIII

č. 3/2018, ročník XXVIII

www.ukrajinci.cz

пороги

Крим – це
Україна
Крым је
Украјина

ЧЕХІЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

Через чотири роки після славнозвісних
буремних подій час згадати про певні деталі
пережитого і підвести певні підсумки

А також у номері: хроніка громади – виставка Марії Леонтович, показ «Міфу» та «Кіборгів», спогад про Наталену Королеву та Зінаїду Березовську, готуємось до маршу вишиванок, Великдень, гастролі Тараса Петриненка, знову на «Світ книги», Донбас на «Одному світі», курси для мігрантів; Марія Іляшенко про себе та Прагу, Зденка Цайсова про Майдан та «Медевак»; помісна церква, АТО та «гірший сценарій»; поема Олега Павліва; українські стоматологи у Чехії – де проблема і яка небезпека?

Чесько-українська «майданна» поліклініка
на вулиці Трьохсвятительській, Київ, 2014 рік.

Виставка Марії Леонтович у Розтоках

Ювілярку відвідали численні українські гості.

В Розтоках у Праги, у Музеї Середньочеського краю, відбулася виставка пані Марії Леонтович-Лошак, яка цього року відзначила свій 90-річний ювілей. На зустріч із відомою у Чехії скульпторкою приїхали представники української громади, дипломати, представники музею та мерії міста, багато щирих привітань їй привезли мистецтвознавець Оксана Пеленська та педагог Ольга Мандова, яка пригадала тривалу (від 1939 року) участь ювілянтки у Хорі Святого Володимира. Дуєт «МарОля» заспівав їй кілька українських пісень. Посол України в ЧР Євген Перебийніс привітав скульпторку, яка

є племінницею всесвітньвідомого українського композитора Миколи Леонтовича. Пані Марія народилася в Празі у 1927 році, навчалася в Українській студії пластичного мистецтва, у видатних професорів Івана Кулеця та Костя Стаховського, а також в Чеській академії образотворчого мистецтва. Вона є володаркою престижних премій, майже за кожную свою роботу отримувала нагороди. Руками пані Марії було відреставровано численні пам'ятники Праги. Твори Марії Леонтович-Лошак є прикрасою багатьох приватних колекцій.

ОМ

Показ фільму «Міф»

Василь Сліпак («Міф»).

У Празі презентують унікальний фільм «Міф» та дискусію з його творцями. Ця нова стрічка від авторів «Добровольців

Божої Чоти» Леоніда Кантера та Івана Яснія розповідає історію життя та загибелі Василя Сліпака – оперного співака зі світовим ім'ям та унікальним голосом, який поїхав захищати Україну від російських загарбників. У стрічці поєднано документальні кадри та анімацію, яку створив український карикатурист Юрій Журавель. Музику для фільму написали одні з кращих композиторів сучасності. Серед них – Євген Гальперін, що писав музику для Люка Бессона і був близьким другом Василя, Роман Григорів, Ілля Разумейко та Едуард «Діля» Приступа. Як повідомляють в «Українській Європейській Перспективі», яка

є організатором показу у Празі разом із «uaportal.cz» за підтримки посольства України у Чехії, демонстрація фільму та дискусія плануються на 2 травня о 18:00 у летенському кінотеатрі «ВІО|ОКО». Фільм супроводжуватиметься чеськими та англійськими субтитрами. Вартість квитків: 120 крон, зі знижкою – 90 крон. Зібрані кошти буде використано на промоцію фільму в Україні та світі. У Празі, у кінотеатрі «Светозор», 23 квітня також було продемонстровано фільм «Кіборги» Ахтема Сеїтаблаєва та Наталки Ворожбит.

Вл. інф.

Згадали Наталену Королеву

Учасники та гості вечора на згадку Наталени Королеви

Літературно-музичний вечір у містечку Мнелнік, що за 30 кілометрів на північ від Праги, присвячений 130-й річниці від дня народження Наталени Королеви, відбувся 14 березня. Велику кількість гостей привітали мер міста Цірад Мікеш, Посол України в Чеській Республіці Євген Перебийніс,

історик Богдан Зілінський. Літературно-музичну програму вечора представили Музично-декламаторське об'єднання Ф.Черніцького та тріо «Родоцвіт» з міста Млада Болеслав. Учасники вечора мали також можливість оглянути невелику виставку архівних матеріалів, пов'язаних із життям письменниці. Посол України в Чехії Євген Перебийніс подякував меру Мнелнік та усім іншим організаторам заходу за вшанування пам'яті Наталени Королеви, ім'я і творчість якої протягом довгого часу були незаслужено забуті. Багатогранне та часом драматичне життя Н.Королеви тісно пов'язане як з Україною, так і з Чехією, зокрема з містом Мнелнік, де вона прожила понад чверть століття і де похована. Українка не за походженням, але за переконанням і самосприйняттям, Наталена

Королева водночас залишалася невід'ємною частиною чеського суспільства, поєднуючи таким чином два народи і дві культури. Тривалий час вважалося, що могили Наталени Королеви у Мнелніку перекопали навесні 2007 року. Євген Перебийніс наголосив, що ця інформація не відповідає дійсності: «могила ніколи не була зруйнованою і за нею належним чином доглядає родина прийомного сина Н.Королеви, і про це українська громадськість мала б дізнатися». Водночас він подякував меру за готовність міста взяти під свою опіку могилу Василя Короліва-Старого та Наталени Королеви, підтримку ідеї встановлення меморіальної дошки на будинку, в якому проживало подружжя, а також готовність підтримати видання книги про письменницю, над якою працює історик Богдан Зілінський. Прес-служба посольства

Згадка про Зінаїду Генік-Березовську

11 квітня цього року згадали ми з повагою та любов'ю про свою добру знайому та подругу молодості пані Зіну Генік-Березовську з дому Бондарчук. Вона народилася у 1928 році у Солопівках біля Праги. Все життя, тобто до 1991 року, вона присвячувала себе українській літературі та культурі – з одного боку, як науковий співробітник Чехословацької академії наук, з іншого – як донька українця та чешки, які у її вихованні вклали найкращу свідомість та симпатію своїх народів. Публікація «Грані культур», яку влаштувала пані Михайлина Коцюбинська, говорить про працю та особистість Зіни Генік-Березовської, і було б чудово, якби ця книга була перекладена з української на чеську мову. Зіна була літературознавицею, мовознавицею і перекладачкою, закінчила слов'янську та германську філологію у Карловому університеті. Її вчителями були І. Панькевич, І. Зілінський, Ф. Вольман, К. Крейчі. Написала дисертацію на тему «Генріх Гайне в українській

літературі», популяризувала українську літературу серед чехів, була авторкою статей та програм про українську літературу в чеських енциклопедичних виданнях та на радіо, видала збірку творів Григорія Сковороди чеською мовою зі своєю передмовою (1983), переклала чеською мовою деякі твори В. Шевчука, С. Жураховича, В. Стефаніка. Пані Зіна близько знала сестру Лесі Українки О. Косач-Шимановську; дружні й творчі зв'язки підтримувала із шістдесятниками Є. Сверстюком, І. Світличним та іншими. Посмертно у Києві видано збірку її праць «Грані культур: Бароко, Романтизм, Модернізм» (2000). Багато уваги приділяла творчості І. Котляревського, Т. Шевченка, І. Франка (зокрема його зв'язкам з чеською літературою), Лесі Українки, О. Довженка, Ю. Яновського, М. Бажана, реабілітованих у 1960-х роках письменників, зокрема П. Филиповича, Олексу Слісаренка. В останні роки життя займалася опрацюванням архіву Олександра Олеса (1993 переданий

Інституту літератури НАНУ, Київ). Архівний фонд Зіни та її чоловіка Костянтина у 2003 році передано у відділ рукописів Інституту літератури НАНУ.

Ольга Мандова

Празький вишиванковий марш

Фото з минулорічної акції.

Українська громада готується до традиційного проведення Дня Вишиванки у чеській столиці. Товариство Українців в Чехії «Берегиня» запрошує всіх шанувальників народного українського одягу до масштабних святкувань 17-20 травня цього року. «Невід'ємною частиною свята є вишиванкова хода центром міста. Гаслом мегамаршу буде «Одягни вишиванку і приєднуйся до нас!».

– розповідає Марія Скиба із Товариства. Учасники ходи розгорнуть український стяг і пройдуть головними празькими вулицями у різноманітних кольорових вишиванках різних регіонів України. Після вишиванкової ходи організатори свята запрошують учасників до великого залу готелю «Олшанка» на гала-концерт.

Вл. інф.

Великдень по-східному

Співає Світлана Загарук у супроводі Богдана Райчинця («Ігніс»).

Великодні свята українці Праги відзначили кількома ніжними, камерними концертами, які залишили у серцях глядачів доброту та щирість.

У кіноконцертному залі «Новодворска», що розташований на Лготці у четвертому міському районі, 25 березня виступила празька капела «Ігніс» разом зі співачкою Світланою Загарук, а також дует «МарОля». Разом із нашими митцями виступили представники інших національних громад – болгарської, польської й словацької (ансамбль «Лімбора»). З великоднім привітанням та добрим духовним вітанням звернулися до гостей та митців єпископ Вацлав Мали, священник Ян Вивоуда, а також раввин Давід Богбот та інші. А 15 та 28 березня громаду потішив «Великдень на сході» у Будинку національних меншин, що на Воцеловій вулиці. Наші фольклорні гурти показали тут народні традиції та обряди, а серед півтори сотні глядачів були не

лише українці, а й чехи та представники інших народів, які святкують це християнське свято. Співачка Світлана Загарук також запросила 13 квітня усіх на свій сольний концерт у супроводі піаніста Петра Ожани до Салмовської літературної кав'ярні, де вона виступає вже не вперше. Вона заспівала ряд народних та авторських, жартівливих та серйозних, сумних та радісних, відомих та невідомих, а головне – українських та чеських пісень, бо, як зазначила, «ці мови для мене є найближчими». А хто не встиг побувати тут, то співачка запрошує одразу на наступний концерт, який відбудеться 21 вересня у цій же кав'ярні.

пор

Тарас Петриненко знову співатиме у Празі

Тетяна Горобець й Тарас Петриненко (в центрі) разом із українцями Праги під час минулого візиту до Чехії (фото із сайту Павла Бубряка).

Легенда української національної естради Тарас Петриненко, у супроводі Тетяни Горобець та групи «Гроно», знову завітають до Праги. Вони виступатимуть з нагоди 65 роковин співака. Це вже другий – на прохання глядачів – виступ цих Народних артистів України у чеській столиці, який організовується знову за запрошенням Павла Бубряка, Асоціації Української громади в ЧР та студії «GrandOrpheus». Зі сцени пролунають пісні з молодості, вірші, філософські роздуми, а також найвідоміші композиції митців, серед яких – «Україно!», що давно вже стала неофіційним, духовним гімном України, якій зали, як правило, підспівують стоячи! Перший виступ співака у Празі відбувався восени минулого року. Тоді посол України в Чехії Євген Перебийніс зазначив, що

Петриненко є символом Незалежності України та щиро побажав йому залишатися саме тим «невгамовним» Тарасом, яким ми його знаємо. Тарас Петриненко, крім «Україно!», є автором відомих композицій «Пісня про пісню», «Господи, помилуй нас», «Любов моя», «Новий рік», «Ми не закінчили розмову», «Чорнобильська зона», «Я – професійний раб», «Караван (Хай гавкають собаки)» та інших. Тарас – син видатної оперної співачки Діани Петриненко. У ньому поєдналися талановиті гени мами, та бунтарський дух Тараса Шевченка, на честь якого був названий. Концерт відбудеться у театрі «Гибєрнія» 22 червня цього року, о 19-тій годині. Квитки можна придбати за 400-600 чеських крон на основних квиткових порталах.

Вл. інф.

Повертаємося до «Світу книги» на «Виставище»

Україна буде знову достойно представлена на відомій празькій виставці «Світ книги», яка відбуватиметься всередині травня цього року. Як повідомив Український інститут книги (УІК), було підтверджено огляду стенду номер S104 та інформацію про нього. Це – прекрасне місце неподалік від входу, праворуч від центральної експозиції, між стендами Франції та Іспанії, навпроти китайського стенду. Київський УІК у співпраці з Посольством України в Чехії координують підготовку нашого стенду та супровідної культурної програми на книжковому ярмарку, який відбудеться у столиці Чехії 10-13 травня 2018 року. Це – найбільша літературна й видавнича подія країни. У 2017 році виставку відвідали 44 тисячі учасників. На жаль, окремого повноцінного українського стенду минулого року на ярмарку не було, а до того кілька років поспіль стенд України було організовано силами українців, які мешкають у Чехії, та місцевих українців.

Нинішня участь української держави стала реальністю насамперед завдяки підтримці безпосередньо Євгена Перебийноса, посла України в ЧР. Посольство надало кошти на культурну програму, а логістичну підтримку – Чеський центр у Києві. Празький ярмарок забезпечив українській стороні суттєву знижку за стенд, його площа становитиме 16 кв. м., на стенді будуть представлені 11 українських видавництв. Анастасія Левкова з УІК повідомила, що до Праги вже вирушили яскраві

та цікаві книжки чудових молодих авторів, які також братимуть участь у супровідній програмі. Будуть представлені такі учасники: «Абабагаламага», «Bookchef», «Bright Star Publishing», «Комора», «Коронація слова», «Літцентр», «Наш формат», «Nebo BookLab», «Перун», «Vydavnytvostvo Publishing House», «Видавництво Старого Лева», «Око», а також безпосередньо Посольство України у Чехії. Гостями ви-

ставки будуть відомі українські літератори й літераторки, такі як Оксана Була, Артем Чех, Олексій Чупа, Станіслав Федорчук, Катерина Катилко, Олена Кухар, Анастасія Левкова, Таня Малярчук й Ірина Цілик. Детальніше з програмою виставки можна ознайомитися на її сторінках sk2018.svetknihy.cz.

літакцент, пор

Палаючий Донбас на «Одному світі»

Кадр Юрая Мравця із фільму «Мир з вами».

На відомому пражському кінофестивалі з прав людини «Один світ» було продемонстровано цього року лише дві картини, які стосувалися. І обидві – виробництва інших країн, зокрема Словаччини та Данії. Минулого року ця тема була щонайменше у два рази більшою, багато говорилося про Крим. Цього разу йшлося здебільшого про Донбас.

Перший фільм 30-річного словацького режисера та фотографа Юрая Мравця «Мир з вами» (2016). Картина намагається описати конфлікт з обох сторін. Режисер спочатку побував на проросійському боці фронту у квітні 2015 року. Але у лютому наступного року бойовики заборонили йому в'їзд, Мравец знімав згодом у тій частині Донбасу, де

після боїв була відновлена українська адміністрація у 2014 році. Найбільш його зацікавила Волноваха – районний центр поблизу фронту, важливий залізничний вузол дорогою до Маріуполя. Крім Донецька, режисер показував і Київ – згадував про Майдан та розмовляв тут із важко пораненим солдатом. Режисер надав можливість багатьом інтерв'ююваним «виговоритися». У стрічці показав лише два десятки людей із майже сотні, з ким розмовляв. У фільмі звучить практично всюди російська мова – очевидно тому, що її режисер знав, на відміну від української. Пані середнього віку зізнається у коханні тут до... мотоциклу, схильний до чарки співрозмовник розмірковує про знятий «після повернення України»

з постаменту пам'ятник Леніну, водночас зізнається адвентисткам, що не подолає «демонів алкоголю». Цікавими були двоє водіїв – один зізнався, що не пішов у проросійські війська, на відміну від інших колишніх шахтарів, які роблять тільки заради грошей, бо йому «огидні вбивства». Інший молиться перед тим, як сісти за кермо маршрутки з підконтрольної української території до Донецька. Мало коли люди говорять відкрито про свою позицію – проросійську або проукраїнську. Більшість інтерв'ююваних звинувачує у війні тих, «хто десь там нагорі», і це нагадує якесь уникнення неминучого необхідного самоаналізу, свідчить про їхню мізерну громадянську активність ще до початку війни. Де тут шукати принаймні зародки громадянського суспільства? Лише один раз ми чуємо виразно антиукраїнську тираду, яка контрастує проукраїнським свідченням двох солдатів, один з яких – луганчанин. Про погляди режисера з фільму здогадатися важко – він хотів залишитися неупередженим спостерігачем. Але під час дискусії він різко критикував російське втручання у місцеву ситуацію. Та важливою була його оцінка високого професіоналізму російської пропаганди, яку він вважає дуже дієвою на велику частину людей, які живуть на лінії фронту. Сама назва фільму свідчать про цінність, яку треба досягти. Однак зрозуміло, але яку ціну може заплатити Україна за цей мир, щоб він взагалі міг стати можливим?

Боз

Курси для мігрантів

Інтеграційний курс «Ласкаво просимо до Чеської Республіки», влаштований об'єднаннями «Слово 21» та Українська Ініціатива у Чеській Республіці, відбувся у Будинку національних меншин 24 березня. На цьому безкоштовному курсі проводиться навчання для мігрантів про закони щодо перебування та прийняті життєві правила в Чехії. Адаптаційно-інтеграційний курс має на меті якісніше і швидше пристосування українців у новій країні, щоб мігранти не покладалися на інформацію з ненадійних джерел та не платили за неї зайві гроші. Курс перекладався усно, друковані матеріали надавалися учасникам українською мовою, для полегшення комунікації подавалися напої та легкі страви. На курсах обговорювалися теми, які найбільш

цікавлять мігрантів – візи, дозволи на довгострокове перебування, постійне проживання, громадянство, терміни подання заяв, формальності та збори, біометрія, подорожування Європою, запрошення для родичів та друзів, об'єднання сім'ї, умови навчання, карта працевлаштування, типи трудових договорів, пошук роботи, податки, медичне та соціальне страхування, працевлаштування студентів, ризики та захист працівників, підприємницька діяльність, освіта й запис дітей до чеських шкіл, курси чеської мови, визнання попередньої освіти, система охорони здоров'я в Чехії, оренда квартири, пошук житла, договори оренди, а також повсякденні звичаї та традиції, короткий культурний огляд, цікаві пам'ятки й важливі

контакти. Даний курс не останній, він ще триватиме. Найближчий термін проведення – 26 травня цього року.

дар

Людина Середньої Європи

Празька поетеса київського походження розповідає про дитяче сприйняття різкого переїзду, враження від чеської провінції та сентименти до чеської столиці

РОЗМОВЛЯВ: Лукаш ГОУДЕК

Перекладачка і поетеса Марія Іляшенко народилася у столиці України у 1983 році. Її тато – українець, а мама має польське та чеське коріння. На початку 90-х років її родина прийняла запрошення тодішньої Чехословаччини та переїхала з іншими сім'ями до містечка Поліце над Метуї.

Марія вивчала порівняльні дослідження (компаративістику) у Карловому університеті в Празі. Перекладає з російської, польської та української мов на чеську. Переклала цикл віршів Юрія Андруховича «Пісні мертвого півня» та «Індія», фрагмент із роману «Дванадцять обручів», роман братів Шаргородських «Єрусалимські сни» та інші. Переклад книги Олега Криштопи «Україна: масштаб 1:1» був виданий у видавництві «Докоржан» на кошти читачів та чеських шанувальників української літератури. Збірка поезій «Осіп прямує на південь» була номінована на премію «Магнезія Літера», стала відкриттям року, деякі її оповідання опубліковані у журналах. Нині працює редакторкою видавництва.

Як сприйняли сім'ю у Чехії? Як дитина реагувала на несподіване переселення в чуже середовище? Чому вона раніше не мала сентиментів до Праги і чому у її віршах сьогодні з'являються найрізноманітніші місця?

Як ви, Маріє, опинилися у Чехії?

Я приїхала з батьками автобусом. Це було восени 1992 року, через кілька днів мені виповнювалося дев'ять років. Про це можна розповідати по-різному, бажаєш коротшу чи довшу версію? З розповідями, або без них?

Без проблем можна і довшу...

Я народилася в Києві, але моя мама мала польське і чеське коріння. Її дідусь, якого вона ніколи не бачила, був чехом, агрономом і керував цукровим заводом у маленькому селі на Вінниччині. Чехи часто займали подібні позиції, бо коли у 19-тому столітті переселялися до України, приносили із собою передові знання та прогресивні технології в галузі сільського господарства. У 1930-х роках за ним прийшло НКВД через чийсь донос, мовляв, він неправильно годує свиней. Після цього його ніколи більше ніхто не бачив. Лише після 1990 року, коли відкрили архіви, мій дідусь, тобто його син, виявив, що прадіда через кілька днів після арешту засудили до смерті і розстріляли. Його дружина отримала офіційний лист, що він, мовляв, засуджений на 25 років «без права листування». Історію прадіда та дідуся я детально описала у рамках проекту «Пам'ять нації», тож якщо б хоть цікавився долею чехів у Радянському Союзі, там можна знайти Станіслава Шварца і прочитати про нього.

В Україні була доволі велика чеська меншина, головним чином на Волині, де існували чеські села або частини сіл. Частини, бо в інших частинах жили українці, поляки, трохи далі – євреї, і всі

жили своїм життям, розмовляли своєю мовою, ходили до своєї церкви або синагоги і не дуже втручалися у життя інших. Дуже багато з'ясувати про моїх чеських предків мені не вдалося. Знаю лише, що прадід мав більш міщанське коріння, одружився із полькою, і чеську мову та традиції своєму синові передати не встиг. Коли його забрали, моєму дідусю було лише дванадцять. Тому в моїй сім'ї чеська мова чи знання про чеську культуру не надто збереглися, дідусь розмовляє польською та російською мовами. У дев'яностих роках виникла програма, яка дозволила нащадкам так званих волинських чехів повернутися до Чехії. Це була досить унікальна благородна справа. На мою думку, це була ініціатива Вацлава Гавела, або ж Ольги Гавлової. І мій тато, який є художником і скульптором, почув про це на одному вернісажі. Чеська дипломатка, її звали Піпкова, що мені здавалося тоді дуже смішним прізвиськом, покаржилась тоді, що вона має дуже багато роботи, оскільки саме

зараз «переселяє українських чехів на батьківщину». Я цілком конкретно собі це уявляю, як вони стоять зі склянками вина, за ними якісь графічні роботи, вони ведуть таку лагідну розмову про ніщо, і пані Піпкова зненацька скаржитися на перевтому. І тато на це каже: «О, бачите, а моя дружина – із саме такої чеської сім'ї». І у тому ж дусі додає: «Це виглядає як непогана нагода податися звідси». Саме так і виникають чутки, але насправді це все було трохи інакше.

А як це все було насправді?

Цього вже ніхто не дізнається (сміється). Ні, серйозно, тато справді познайомився на якійсь виставці із кимсь із чеського посольства, і у якийсь момент згадав про те, що мати має чеське походження. І через певний час той аташе йому нагадав, чи це правда? Тоді батьки знайшли підтвердження в архіві, що прадід дійсно отримав смертельний вирок. Згодом вони отримали чотирнадцять днів на те, щоб подумати. Мороз мені йде шкірою, коли розумію, що якась подія відбулася лише тому, що ми щось створили, наприклад, намалювали картину чи вигадали вірша. І у той момент розуміємо, що в певному сенсі пишемо власну історію.

Ваші батьки хотіли залишити Київ?

У дев'яностих роках багато людей покинули Київ, та й узагалі з усього колишнього Радянського Союзу відїжджало чимало людей. Декілька наших друзів переїхало до Ізраїлю, бо вони мали єврейське коріння, ну або вдавали, що мають, або до Німеччини, Америки, Канади. Мій дядько почав вивчати англійську мову ще десь наприкінці 80-х років, і одразу, як це тільки стало можливим, якомога швидше виїхав до Канади, бо Канада стала першою країною, яка приймала іммігрантів з колишнього Радянського Союзу. Мої батьки також хотіли кудись виїхати, ймовірно, до Америки. Хоча їм було добре, батько був досить успішним художником. Однак його дуже турбувало те, що після Чорнобилю в Києві було брудне повітря і заражена вода. Вони також вважали, що на Заході ми із сестрою матимемо більше можливостей у житті. І тоді прийшла ця пропозиція. Це було трохи нелогічно, бо польські корені були набагато яскравішими у моїй родині, у нас були у Польщі далекі родичі, і було би природніше, якби ми переїхали кудись до Варшави або Любліна. Але з Польщі ніякого такого запрошення не було.

А ти про це все ще думала?

Вони мені не сказали, через що я й до сьогодні на них трохи серджуся. Мені було вісім років, я йшла до другого класу, і вони, мабуть, думали, що у цьому віці дитина все ще не надто багато

розуміє, що є дурницею. Я переконана, що перші сім-вісім років життя є ключовими для нас. Все у цьому віці записується всередину нас, наче до воску. Я нещодавно повернулася до цього і намагалася про це щось написати, але йшло досить важко. Тут важко не бути сентиментальною. Це трапилось якось зі дня на день, я не змогла підготуватися до цього. Можливо, я трохи відчувала, що це можливо, але навмисне всередині блокувала такі підозри. І тоді через це страшенно довго відчувала, наче щось пропустила, що не попрощалася з подругами, з місцями, куди ми ходили на прогулянки, з містом.

Пам'ятаєш про те, як вас прийняли у Чехії?

Звичайно. Ми їхали автобусом. У якось чеському селі в Україні підсіли й інші люди, і ми подорожували далі. Спочатку привезли нас у Словаччину, до якогось центру, де поселили десь на тиждень. Я думаю, нас детально оглядали й обстежували, пам'ятаю, як у мене брали кров на аналіз. Я вперше почула чеську, а може це була словацька мова, і я намагалася відповідати на неї сумішшю української та польської. Це був жовтень, чи то листопад, навколо ліси та озера, і я не знала, де ми опинилися і як довго там перебуватимемо, це було схоже на якийсь сон. І до цього всього почали виникати вибухи прихованої сімейної трагедії... Я думаю, це було в передгір'ї якихось словацьких гір, косулі, тумани, гірське повітря...

А що було далі?

А далі ми прибули до Поліци над Метуї,

біля Броумова. Ми отримали на вибір декілька місць, і батьки обрали Поліце, бо це заповідний ландшафтний парк. І тато жартома сказав, що звідти близько до Праги, і туди він їздитиме на роботу. Українські стандарти та відстані абсолютно різні. Ми їздили в Жмеринку до бабусі шість-сім годин поїздом, але загалом вважалося, що вона проживає «біля Києва». Коли ми приїхали в Поліце, автобус запаркувався на гарній поліцейській площі з липами і фонтаном перед фісташковою Ратушею епохи Відродження. Я потім довго думала, що Ратуша завжди повинна виглядати так: нагорі зубці і башта, нижче – аркада. Тоді нас привітала тодішня пані старостка, це було дуже приємно і зворушливо, наче вони нас дійсно чекали. І вони дійсно чекали на нас, і зробили все, щоб ми почували себе там добре. Мама протягом тижня пішла працювати в музичну школу, де мали місце піаністки, я йшла до школи, сестра – в дитсадок, тато почав шукати роботу.

Якими були початки у школі? Хоча мови схожі, але все ж таки різні...

Так, одразу стало цілком очевидно, що чеська мова зовсім інша, польська та українська у цьому плані були мені майже ні до чого. Невідома лексика, зовсім інша фонетика, довгі та короткі звуки. Я думаю, мені дуже допомогло відчуття симпатії з боку навколишніх. Не було неприязного ставлення чи тиску. Слід також зауважити, що (пост)радянська шкільна наука була набагато жорсткішою, ніж чеська. Вже у першому класі ми сиділи у школі до третьої години

дня, отримували багато домашніх завдань, тож я звикла була навчатися. Таблицю множення ми мусили вивчати під час літніх канікул – мої перші і єдині літні канікули перед нашим від'їздом. Але пройшло три місяці. Донині згадую ті різні мнемотехнічні вправи, скоромовки, але й хитрощі, які використовували батьки, оце жорстоке: «Спочатку вивчиш таблицю множення чотирьох, а потім підеш плавати». Таблицю множення, до речі, до нині використовую у російському варіанті, бо вона у мене так «записана» в голові вже назавжди. Але зазвичай працюю і думаю вже на чеський лад. Початки у школі не були особливо важкими. Тут є парадокс, бо я вже мала схожий досвід, у чомусь навіть суворіший. Батьки відправили мене до української школи. Напевно, у цьому не було ніякого особливого наміру, просто саме у тій школі, яка була найближчою, навчання проводилося українською мовою. Для них українська мова була звичайною, хоча вони нею не часто розмовляли, але розуміли і могли домовитися. Але, мабуть, їм тоді не дійшло, що вже я не зрозумію майже нічого. У дитинстві у мене не було багато можливостей чути українську. У родині говорили російською, друзі батьків спілкувалися між собою в основному російською, майже весь Київ розмовляв російською. Іноді ми їздили до Львова, де українською розмовлялося, але це було справді шоком.

Як так сталося, що ти освоїла нову мову так добре?

Мені пощастило. Я одразу ж знайшла хорошу подругу, доньку директора школи мистецтв, де працювала мама. Ми були того ж віку, і вона просто взялася за мене. Дуже важливим був і один мамин прийом, одного дня вона сказала: «Віднині розмовлятимемо тільки чеською!» Батько на той час вже пішов від нас. І з того дня ми трьох розмовляли тільки чеською мовою. Тоді у моїй голові мав відбутися якийсь таємничий процес, наче переінсталяція програми, тому що я вже майже забула рідну мову і почала думати чеською.

Коли приїхала бабуся у гості, мені довелося відразу шукати російські слова. Скласти їх у змістовні речення виявилось складно, і мені ліньки це було робити. Я повернулася до російської у дорослому житті, і її вже свідомо треба було вивчати геть по-новому. Тепер цими мовами володію однаково добре, але пишу тільки чеською.

Описуєш ідилічний прийом. Мені іноді здається, що тут на українців часто дивляться трохи зверхньо. Гадаєш, що сталася якась зміна?

Не забувай, ми були в іншій ситуації – ми приїхали, як чехи, і певною мірою це було й частиною нашої ідентичності. Також і інші люди так сприймали нас. Офіційно ми мали чеську національність, і за короткий час також нам дали чеське громадянство. Навіть чехізували моє прізвище, але я потім повернувся до свого оригінального українського. Іноземне прізвище і чеське закінчення, на мою думку – це поганий смак, в якийсь момент це стало для мене питанням естетики, а зовсім не особистості. Мама, знову ж таки, іноді почує, що люди про неї говорять як про ту «російську вчительку», що є особливо гротескним, бо вона, у свою чергу, має типове польське ім'я і та прізвище, і все дитинство вислуховувала «он та полька». Але те, що ти кажеш, звичайно, правда. Українці почали приїжджати сюди у пошуках кращого життя, у пошуках роботи. Вони готові, незважаючи на часто вищу освіту та унікальні професії, виконувати будь-яку роботу. Ми маємо знайомого скрипала із Севастополя, який колись запитував, чи не знайшли б ми йому місце водія таксі. На людей, які кудись десь приходять по краще життя, суспільство завжди дивилося і дивитиметься зверхньо. Чехи так дивляться на українців, німці і британці – знову ж таки, на чехів і так далі. Чехи, можливо, були в такому ж становищі, коли у минулому столітті їхали працювати на Україну. Я думаю, це зрозуміло і від цього не вмирають.

Ти особисто з таким інколи зустрічалася?

Я дивлюся на таке поблажливо, це не означає обов'язково вороже ставлення, а тільки забобони. Я іноді зустрічаюсь із таким через своє прізвище. Але у мене був період, коли я й не знала, куди подітися. Не те, щоб я особливо напружувалась через це, але мені потрібно було зрозуміти, як себе відчувати, з чим ідентифікуватися. Ця потреба з'ясувати, хто ти є та куди належиш, є природною. Відчувати себе «звичайною» чешкою я не могла, як українка – також ні, бо я не знала української, як полька – вже й зовсім ні, бо не було причини. Російських коренів у мене нема, але я виросла в Радянському Союзі, тобто

у своєрідній «розчинній» російській культурі, і моєю рідною мовою була російська. Сам бачиш, що це трохи заплутано. Якщо залишити остерононь ту російську культуру, з якою я й нині не знаю, що робити, і навіть навчання на русистиці в цьому мені взагалі не допомогло, швидше навпаки, то вирішилося усе терміном «Центральна Європа». Я познайомилася з ним під час навчання компаративістики, у контексті таких письменників, як Бруно Шульц, Вітольд Гомбрович, також центральноєвропейськими вважаю сучасних українських письменників Тараса Прохаська та інших авторів так званого «станіславського феномену». Їхня категорія не є тільки географічним поняттям, а й проникненням всього, що є у моїй родині. І з полегшенням я дізналася, що я не єдина, у кого це все настільки заплутане. Існує ціла така культура, основа якої – на заплутаності й різноманітності. Це як у тій пісні від Ногавиці, у якій він співає, що було б, якби він народився сто років тому у Тешіні. Якщо візьмеш польську бабуся, українську бабуся з помітними єврейськими рисами, чеського дідуся і з'єднаєш то все до купи, і тоді виникне Центральна Європа. Іноді хтось із моїх друзів у корчмі за пивом заперечить, що нічого такого не існує. Я тоді просто лукаво посміюся.

Люди часто звертають увагу на твоє походження?

Ну, досить часто пояснюю, як є то із моєю бабусяю та дідусям. Я вже до цього звикла, і, виявляється, нічого винятого у цьому нема. Майже в кожній родині є якийсь такий предок німецького, польського, угорського, єврейського походження, про якого можна розповісти таку ж привабливу

історію. Ми цим і багатіші.

Як ти опинилася у Празі?

Цілком звичайно: приїхала сюди навчатися. Я знала, що хочу працювати з літературою, але оскільки Літературна академія Йозефа Шкворецького була не варіантом через плату за навчання,

я шукала щось подібне. Вступила на богемістику, і витримала рік. Тоді потрапила на галузь порівняльного аналізу літератур із дивною назвою «Компаративістика», де вивчається світова література. І це саме те, де би я хотіла розвиватися. Я думаю, це було найкраще, що могло мені підійти.

Прага доволі часто з'являється у твоїх віршах. У яких місцях столиці ти проживала?

Я жила на Петржинах, згодом на Бржевові, кілька років на Летні, де написала перші тексти, які потім були опубліковані у журналах та книгах. При писанні для мене завжди дуже важливим є місце. Місця на мене дуже впливають і надихають, так само сильно, ж або, мабуть, ще сильніше, ніж люди. З Летною я, наприклад, асоціюю вірш про Летенську площу. Щоразу, коли я пишу про якесь місце, воно почне мені подобатися. Другою важливою місцевістю для мене стала Лібень. Я жила там протягом трьох років, була зачарована тим, наскільки вона все ще схожа на грабальську Лібень. Зокрема, коли я переїжджала з Летної на Лібень, що не було особливо бажаною справою (це було питанням грошей), я почала читати Грабала, щоб було простіше сприймати переїзд. Вірш «Осип прямує на південь», за яким і названа моя книга, відбувається саме там. Нещодавно я там була на прогулянці, і знайшла старого холодильника, що лежав на краю дороги. Мною повністю оволоділи такі емоції... Бо саме у вірші пишу, що у Лібні «холодильники закипають від серпневої спеки». Тепер уже понад три роки я живу на Жижкові. У Жижков я закохувалась доволі повільно, ключем було писання і бігання. Тепер це моя велика любов. На даний час шукаю нове помешкання, і кажу собі, як добре було б тут залишитися, переїхати тільки на вулицю вище. Або на дві, а там вже – Виногради.

Що, навпаки, ти не любиш у Празі?

Я дуже довго не мала змоги відчути себе у Празі, як удома. Вона така прекрасна, як солодка цукерка, всі нею захоплюються, та для мене залишалася надто чужою. Здавалась мені, наче якийсь фасад або безліч прекрасних театральних лаштунків. Довгий час я відчувала якийсь нещасно обірваний зв'язок із Києвом, і я думаю, що марно шукала у Празі якісь його відбитки. Коли приїжджаєш до Києва, то, можливо, він тебе, як туриста, особливо не захопить. Але якщо б ти там жив, то побачив його величний шарм, насамперед завдяки Дніпру, як він вільно розливається у нескінченні рукави і бухти, де можна знайти дикі куточки з очерету і тополь, де можна купатися влітку на самоті. Оскільки Київ лежить на пагорбах

і серед пагорбів, багато вулиць там називається «узвіз». А тими пагорбами тягнуться рукави парків. Додайте до цього вузькі бруковані вулиці, широкі проспекти, золоті та блакитні храми, нескінченні таємні дворики, каштани... За останні кілька років я кілька разів перебувала у Києві, виступала, серед іншого, на літературному фестивалі, і при тих подорожах занотувала собі в голову його нову карту. Це також змінило моє ставлення до Праги: я полюбила її.

Чим ти займаєшся?

Я працюю у видавництві Slovart, так що оточена книгами, готую книги до видання, роблю редагування, коректуру книг, читаю книги, іноді перекладаю книги на чеську мову.

Наскільки великою частиною твого життя є письменство?

Це хороше запитання. Я б сказала, великою, бо життя розумію як книгу у стадії написання. При цьому залежить від кожного, в якій мірі він писатиме її сам, в якій мірі фаталістично розумітиме її як написану кимсь, наприклад, іншими людьми, обставинами, долею, умовами. І в якій мірі розглядатиме її наче якийсь незворотний лінійний наротив, який розвивається від чогось до чогось на кшталт прямої лінії або кривої, або у вигляді кола або еліпса. Отож писання – це не щось, чому я б присвячувалася на регулярній основі і мені потрібна би була для цього електронна записна книжка чи ноутбук. Це мій спосіб життя.

Наскільки великою частиною цього писання є Прага?

Я довго писала швидше про місця, ніж про людей. Хоча це вже не має значення, але все одно я ще відчуваю, що місце для мене є ключем до текстів. В одному із віршів, який саме зараз пишу, з яким я наразі не знаю, що буде, і якому я дала робочу назву відповідно до пісні PJ Harvey Stories from the City, stories from the Sea, пишу: «Ми забули, як збираються краплі води на пісковнику /, який не є храмом. / Ми не отримали модні підбори, але втратили черевики, / наш райський сад з видом на вежі / наші бажання мають номери / наші історії кояться на вулицях. Як далеко це ще зайде? / Ми безнадійно міські люди».... Тому я вже безнадійно пражька людина.

Z Homéra

Letenské náměstí. Léta mé Iliady; tí lidé v pláštích, lidé na koních, řvoucí spartané, tiché sady — čtení bez cest a bez návratu z nich. Z bolesti rukou můžu věštit deště, přiletět hyperborejských vran. S bolestí rukou můžu leda věštit — a to nebyl můj plán. To čekání má něco z nevyhrané bitvy. Jasany bez studu nahlíží do oken. Pročítám seznamy místo modlitby a moře nepřichází a nepřichází sen.

Salé

Počasí na Žižkově dobré. Na hrušce začaly rašit mladé igelitky. Napsala jsem na okno do prachu: Víš, co je ukijo-e? Někdo mi odpověděl: Nevím. Nevím, kdo to mohl být. Někdo se musel vloupat do pokoje a zmizet během chvíle. Ze svého krámku zimní věci vynášejí anarchisté. Všechno nepotřebné si odnesou potřební, nic nezůstane.

Antarktida

Domáci tvaroh je jako ledová kra — Někdy v noci vstávám, abych navštívila Antarktidu. Je za tím péče o tučňáky, strach z klimatických změn,

vědecké ambice i obyčejná polárnícká vášeň. Má tektonické zlomy másla a otisky síta. Domáci tvaroh je jako ledová kra.

(Z cyklu Seifertova 35)

Книга спогадів про Майдан

За повідомленням Міністерства закордонних справ Чеської Республіки, країна у 2017 році надала підтримки Україні на суму 33,2 мільйонів гривень. З них 17,5 мільйонів гривень було виділено на трансформаційну кооперацію, тобто підтримку локальних ініціатив, публічний контроль, партнерство між чеськими та українськими недержавними організаціями, а також на спеціальну допомогу Україні (пріоритетні галузі: критичне мислення та медіаграмотність, імплементація антикорупційної та судової реформи, моніторинг, аналіз та захист прав людини у Криму, Луганській та Донецькій областях), на малі локальні трансформаційні проекти, зокрема щодо забезпечення якості вищої освіти, на програму Східного Партнерства, зокрема у сфері медіа та вивчення тоталітарних режимів.

На співпрацю з метою розвитку Чехія торік виділила Україні 10 мільйонів гривень. Зокрема, у сфері освіти це була кооперація з центральними інституціями, співпраця між університетами і допомога переміщеним вищим навчальним закладам, а також було підтримано малі локальні проекти з розвитку медичної сфери (реабілітаційного центру, центру крові й надання стипендій).

Сума гуманітарної допомоги з Чеської Республіки для України становила 5,7 мільйонів гривень. Зокрема, було профінансовано проведення літніх таборів для дітей з регіонів, які страждають від бойових дій на Донбасі, реконструкцію школи неподалік лінії зіткнення (у кооперації з місцевою адміністрацією). Підтримка триватиме і у цьому році. Зокрема, Чехія підтримуватиме розвиток фізіотерапії у Тернопільській, Івано-Франківській та Волинській областях (2 млн грн), поставку обладнання для університету у Старобільську (77 тисяч євро) та інші проекти, подібні до минулорічних. Чехія похваляла допомогу Україні ще з часів Революції гідності, надаючи кошти на вирішення гуманітарних проблем, а також на підтримку громадянського суспільства, мас-медіа, якості освіти, медицини, антикорупційні проекти. Всього протягом 2014-2015 років із бюджету Чехії на допомогу Україні було виділено понад 100 млн чеських крон, що становило майже 4 мільйони євро. У 2016 році на допомогу Україні було виділено близько 50 мільйонів чеських крон, це близько двох мільйонів євро.

22 лютого цього року, через чотири роки після відомих подій, у Києво-Могилянській академії презентували книгу спогадів «Майдан. Свідчення. Допомога постраждалим». У цій товстій книзі представлені спогади про медичну допомогу майданівцям та розповіді про міжнародну солідарність в організації цього. Це – вже другий том свідчень. Метою першого тому видання було показати масштаби та панораму подій, що відбувалися в 2013–2014 роках, зібравши спогади представників усіх груп учасників подій – бійців, медиків, кухарів, священників, охоронців тощо – у Києві та в країні, де вирішувалася в ті дні доля нації. Це безпрецедентний досвід самоорганізації людей, який треба зафіксувати й осмислити. Майдан повинен стати важливим для національної пам'яті сучасників та знаковим для майбутніх поколінь. У другій частині про міжнародну солідарність не має аналогів в українській історії й варта того, щоб бути зафіксованою як подяка закордонним друзям України. Три роки роботи, більш ніж 100 глибинних інтерв'ю, 816 сторінок – тож це не просто книга, а цілий гран-

діозний за масштабами проект. Недарма Костянтин Сігов, директор видавництва «Дух і Літера», спершу не наважувався реалізувати цей задум, але, за його словами, «відвага Леоніда Фінберга пододала мій страх». І це дало змогу закарбувати велику кількість історій, кожна з яких висвітлює свій погляд на події, що, в результаті, творять істинний, цілісний образ Революції Гідності. Книга вийшла у видавництві «Дух і Літера» за редакцією Леоніда Фінберга, Ірини Берлянд й Олени Андреевої за підтримки Міжнародного фонду «Відродження». Як пояснює Леонід Фінберг, «нам допомагали поляки, литовці, чехи, словаки, німці, ізраїльтяни, американці, канадці... А в нашій історії не так багато випадків, коли світ з нами солідарний. Тож маємо феномен України, яка була, а мені здається, у якійсь мірі і залишається локомотивом європейських цінностей. У ній є не тільки те, що нам весь час говорять у фейсбуці чи по телебаченню: корупція, негідники. Набагато важливіше говорити про праведників, людей сумління, для яких життя інших значило більше, ніж власне життя». «Міжнародна солідарність до українців була й лишається великою. Тоді нам, зокрема, вдалося організувати урядову чеську допомогу, ми забрали 39 поранених людей з Майдану. У трьох урядових літаках їх перевезли у Прагу й лікували в найкращих лікарнях. Цих хлопців зараз називають пражька або чеська сотня, і в Празі навколо них зібралось багато українців і чехів, які їх підтримували», – зазначила під час презентації Зденька Цаїсова, тоді другий секретар посольства ЧР в Україні, нині заступник посла Чехії. Ця чеська програма триває досі у сфері реабілітації потерпілих. Цаїсова додала: «Я також хотіла б пригадати, що багато моїх колег, котрі жили тоді в Києві, вже від'їхали з України. Проте їхня допомога була також дуже вагома. Вона лишається як 90% роботи дипломатів – поза межами публічності. Але ви точно не залишаєтеся самі».

Марія Чадюк >>

Зденька Цайсова:

«Ми дуже включилися в життя України, значно більше, ніж зазвичай буває у дипломатів, коли вони працюють у країні призначення»

РОЗМОВЛЯЛА: Олена АНДРЕЄВА

Розповідь чешки про те, що вона бачила у Києві у буремний перелом 2013–2014 років для кники "Майдан. Свідчення"

Я тоді працювала другим секретарем у Посольстві Чеської Республіки в Україні, була політичним радником і прес-аташе. Моя перша особиста згадка про Майдан – це 23 листопада. Побувала тоді там із сім'єю: з чоловіком та донькою, яка тоді мала три роки. У мене є фотографія, де ми з дитячим візочком біля стели Незалежності. Ми зустріли там деяких знайомих і почали спостерігати за тим, що відбувається. Частина праці дипломатів – це просто готувати й подавати доповіді про те, що відбувається у країні призначення. І в листопаді ми раптом зрозуміли, що тут важливо не тільки те, що відбувається у Верховній Раді чи в уряді, але й те, що діється на вулиці, бо день за днем наростали масштабні події. І я, і мої колеги з посольства по можливості були там присутні, щоб спостерігати, не беручи безпосередньої участі, щоб ми мали достатньо інформації для внесення коректив у те, що згодом могли прочитати у ЗМІ, або те, що могли надсилати до Праги. Ще на Майдані постійно перебувало кілька наших знайомих, або людей, яким ми довіряли і знали, що вони там – у центрі подій. От з їхніх постів ми також склали деяке уявлення, що відбувається.

А потім був злам... Це було в ту ніч, коли побили студентів. Наступного дня – я це дуже добре пам'ятаю, бо зранку готувалася до дня народження доньки, – мені подзвонили, що потрібно їхати на зустріч послів Євросоюзу, тому що наш посол і його заступник були відсутні на той момент. Вперше зустрілася з колегами, щоб обговорити поточну ситуацію, а потім разом із представниками дипломатичної місії ми поїхали прямо на Михайлівську

Зденька Цайсова із трирічною дитиною спостерігає за початками Євромайдану. Фото з особистого архіву.

площу. Там вирували сильні емоції, хоча людей було не дуже багато. І коли ми туди приїхали, то з такою довірою до нас почали кричати: «А ось тут такий і такий посол, тут голова делегації Євросоюзу Ян Томбінський, а ще такий і такий... Підтримуйте нас, будьте з нами». А в Михайлівському монастирі переховувалися побиті студенти. Ми написали першу заяву від посольства, в якій засуджували те, що сталося, і звертали увагу, що й надалі будемо стежити за ставленням органів правопорядку до людей, які збираються на протести... Якось на Михайлівській площі, увечері вперше побачила людей з так званого «Правого сектора».

У грудні в Києві відбувалося засідання Міністрів країн ОБСЄ, в якому брав участь тодішній наш міністр закордонних справ Ян Когоут. Він мав також зустріч у Будинку профспілок, де регулярно відбувалися зустрічі для дипломатів, які організувала опозиція. Ці зустрічі відбувалися кілька разів на тиждень. Справді часто. Нас запрошували, але не регулярно. Загалом, там були задіяні депутати, які володіють англійською мовою, вони висловлювали свою точку зору, окрім того, трохи переповідали, що відбувається на Майдані. Ми з цього теж писали свої доповіді, використовували їхню інформацію як одне із джерел.

Ще практично нічого не відбувалося насильно та біди, але тривога вже була. Чеські дипломатки Алжбета Хмеларжова та Зденька Цайсова на віче 29 листопада 2013 року, у переддень жорстокого побиття демонстрантів «Беркутом» біля стели Незалежності.

Ви продовжували приходити на Майдан, окрім цих зустрічей?

Як ми могли не приходити, якщо це відбувалося в центрі міста? Це дуже просто: буваючи у Верховній Раді, потім ідеш через Майдан – з однієї точки до другої. В принципі, ми постійно там перебували, щоб усе знати... Коли мені було десять років, у нас відбувалася Оксамитова революція. Демонстрації збиралися раз на день, скажімо, о четвертій годині, а потім учасники розходилися. А тут інакше: на постійній основі учасники розбили табір і стали. Люди готували їжу, постійно там усіх годували. Це було щось зовсім незрозуміле. Такий порив, спостерігати за яким було дуже незвично. Я знаю, що у 2004 році вже відбувалося дещо подібне. Пан міністр Когоут не лише з опозицією зустрічався, а й пройшовся трохи Майданом, щоб на власні очі все побачити. Потім, всередині грудня – десь 14-го чи 15-го – приїхав пан Карел Шварценберг, на той момент Голова нашого Комітету із закордонних справ, колишній Міністр закордонних справ. Він приїхав із приватним візитом, бо також хотів бути особисто присутнім, виступив на Майдані, де передав прапор Чеської Республіки саме коменданту Майдану Андрію Парубію та Ігорю Луценку як представникові громадянського суспільства. Ще він зустрічався з адвокатами і родичами затриманих на той момент активістів. А на сцені Майдану виступали також наші митці – чеські музичні групи. Це відбувалося за підтримки Чеського центру, що працює в Києві. Ці виступи були просто підтримкою від Чехії, але не були пов'язані з урядом. Ми, як дипломати, лише дбали, щоб усе пройшло добре з міркувань безпеки. Це були особисті ініціативи, багато хто не наважувався

просто прийти на Майдан. І на той час уже працювала російська пропаганда. Загалом, уявлення про те, що відбувається в Києві, у Чехії на той момент було досить неясним. Наступний своєрідний злам відбувся після прийняття так званих «диктаторських законів» 16 січня. І наш аналіз ситуації був досить жорстким, бо це нам дуже нагадувало якийсь білоруський сценарій. Як мінімум, 19 січня, коли були події на Грушевського, ми також там були в центрі – на Майдані, на Хрещатику.

Потім – із середини січня – був зовсім інший період. До нас у посольство (і не тільки до нас) почали приходити активісти з Майдану, які – я могла би так сказати – були налякані, або відчували загрозу для себе, хотіли мати підстраховку: коли б раптом щось дуже несподівано змінилось, вони хотіли, аби їхні родичі могли просто виїхати з України. То ми в той момент прийняли рішення їх підтримати, як могли, і видавали їм такі візи просто на bona fides, якщо можна так назвати.

Чим це відрізнялося від стандартної процедури?

Просто це відбувалося як виняток: віза відкрита без вимог щодо певного переліку документів. Така emergency віза, за спеціальним рішенням і швидше. Це було узгоджено із Прагою, щоб люди тут не дуже «засвічувалися», бо стежили не тільки за ними, а було таке відчуття, що й за нами...

Це почалося під час подій на Грушевського?

Так, хоч і немає в мене конкретних фактів, щоб підтвердити те, що за нами було спостереження. Тому ми жодних імен ні по телефону, на по e-mail не вказували, а передавали на папірцях. У Києві був наш друг і колега Давид

Стулік із представництва Євросоюзу, який живе в Україні багато років, має багато знайомств і контактів. Наші діти в один садочок ходили, і там він мені передавав дані про певних осіб, щоб це не проходило через офіційні канали. Не знаю, чи це була справжня конспірація, просто ми думали, що можемо зробити щось задля безпеки людей, які до нас звертались. Потім ми просто дивилися на ці заявки на термінові візи – у багатьох також були маленькі діти. Було просто страшно. Я пригадую: почали тоді по вулицях ходити так звані «тітушки». Вони ж не знають (або й знають), що ти дипломат – та і що з того? Тоді також моя колега Алжбета Хмеларжова, яка займається здебільшого правами людини, почала моніторити суди, ходила на судові засідання у справах майданівців. Це координував Хуан Мануель Лопез⁴. Цим також займався офіцер з прав людини, що працював у представництві Євросоюзу. До процесу підключилися й решта дипломатів, що були постійно присутні на тих судах. Ми просто ходили на судові засідання і чергували. Показували таким чином, що ми є, – це було те, що ми могли зробити. Я особисто була один раз на Солом'янці, в Апеляційному суді, де слухали справу одного із затриманих студентів з Університету ім. Карпенка-Карого. Його навіть не доставили у приміщення суду, а просто включили сеанс відеозв'язку із Лук'янівським СІЗО. Я передала адвокату лист підтримки від чеських студентів – вони підготували петицію, де висловлювали свою підтримку колегам. В університеті мій фах був «міжнародні відносини і сучасна історія XIX-XX століть». Я вивчала, як подібне відбувалося під час комуністичного радянського періоду. Коли спостерігала отакий ніби «суд», то це мені дуже нагадувало щось таке, надзвичайно схоже на те, що відбувалося у нас у Чехії, мабуть, десь у 1950-х роках. Це був просто абсурд. Ми були присутні, але це нічого не змінювало. Там було

Чеські дипломати (на фото з правого боку – Павел Бучек, колишній радник посла ЧР в Україні) відвідують у лікарні побитого Ігора Луценка. Фото з архіву З. Цайсової.

⁴ Хуан Мануель Вілаллана Лопез – радник з політичних питань відділу політики, преси та інформації Представництва ЄС в Україні.

ясно, що виконується якийсь сценарій, вже заздалегідь написаний. Я не знаю, чи наша присутність мала якийсь вплив на цей процес. Не виглядало так, що може якось вплинути. Є ще одна річ, яку ми могли зробити (також не знаю, чи це було на користь, чи могло людині зашкодити) для допомоги. Як дипломати ми відвідали клініку «Борис», коли там перебував на лікуванні Ігор Луценко. Він дав згоду поспілкуватися, а ми хотіли мати прямі свідчення про те, що відбулося з ним. Я була на тій зустрічі особисто. Знаю, що так само до Дмитра Булатова приходили колеги-дипломати. І тоді точно крутилися люди, мабуть, із СБУ, з якихось їхніх підрозділів, навколо клініки «Борис». Їздили за нами... Та нічого.

Ідея щодо допомоги пораненим на державному рівні вперше виникла 5 лютого, під час зустрічі представників нашого Міністерства внутрішніх справ із Міністерством закордонних справ України. Це була робоча зустріч (керівників департаментів) і стосувалася зовсім іншого – питань еміграції. А в нас діє програма «Med Evacuation», тобто медична евакуація поранених, якою керує Міністерство внутрішніх справ і яка доти була спрямована переважно на дітей і цивільних поранених. Ця програма діє від 1993 року. Відтоді й до 2014-го за нею лікувалося близько 160-170 осіб, здебільшого дітей – з Боснії і Герцеговини, Косова, Лівії, Сирії тощо. І міністерство наше дійшло висновку, що ця програма, мабуть, могла б допомогти тут, при лікуванні цивільних – важкопоранених з Майдану. Тоді ми вже мали повну інформацію, що тут відбувається. Після випадку з Ігорем Луценком уже було цілком очевидним, що міліція викрадає людей з лікарень. Окрім того, поранену людину могли просто взяти з лікарні і відвезти в місце утримання ув'язнених. Тож наше міністерство нам підкинуло цю ідею, з питанням: чи справді є тут у цьому потреба, і чи здатні ми це організувати? Тож ми почали проводити зустрічі й думати, яким чином можна це організувати.

А до кого ви зверталися, щоб усе з'ясувати?

Нас направляли переважно до Ольги Богомолець і людей навколо неї. Також ми консультувалися з іншими посольствами. Поляки на той час уже активно допомагали, вони прямо зі Львова відвозили людей до Польщі.

Це також після подій на Грушевського?

Так. Бо у їхньому випадку логістично це було дуже зручно. У нас був підготовлений список поранених, щоб саме їх евакуювати і літаком вивезти в Прагу або деінде в Чехію. Це було трохи незручно для постраждалих, бо досить далекоувато. І виявилось, що сформувати таку групу надзвичайно складно. Хоч на той час було багато поранених. І по лікарнях,

і тих, що ми знали по справах Автомайдану. Тоді ж я їздила з моїм колегою, заступником посла Павлом Бучеком, у Черкаси, бо там затримали людей, місцевих активістів, там страшно побили людей. Думаю, ми тоді детально не знали про все, що діється. Поранених людей насправді було більше, нам не було відомо про всіх, але вони десь у підпільних шпиталях переховувалися, були у лікарнях неофіційно, – і майже ніхто про них не знав. Тоді водночас захоплювали ОДА в усіх регіонах. Ми хотіли мати уявлення, як це відбувається саме в Черкасах. На суд над майданівцями ми не встигли, бо в той день, коли їхали, була страшна ожеледиця. На дорогах було просто неможливо рухатися, ми декілька разів мало не опинилися у кюветі і за Борисполем розвернулися. Не було можливості доїхати. Наступного разу все вийшло: ми спілкувалися і з місцевими активістами, і з представниками опозиції, і з журналістами.

От ми підходимо до 18 лютого. Я вранці поїхала з нашим послом у Верховну Раду. Ми спробували дістатися туди машиною. Рухалися звернувши по Інститутській і хотіли там повернути... Не вийшло, барикади були вже скрізь. Була десь за п'ятнадцять десята година... Звідти я прямо бачила купол Верховної Ради – це вулиця Шовковична. Там відбувся бій: з одного і з другого боку літали шумові гранати. А з боку парламенту – на даху були люди... Не знаю з чим, з якимись стволами. Стало ясно, що з того боку нам ніяк не пройти. Коли я поверталася до машини, то мені – в мою сумку – вцілила одна із цих травматичних куль. А послові в цей час дзвонили з оперативної наради у міністра, й це додало певної драматичності подіям. Ми там десь стали на Грушевського, з боку Маріїнського парку, і проривалися крізь натовп. Ішли пішки поміж людей, які там уже стояли, в більшості із Самооборони Майдану. Нас «Беркут» не хотів пропускати, але таки пропустив – ми мали дипломатичні документи. От ми прийшли у Верховну Раду і зрозуміли, що нічого не відбуватиметься. З вікна Верховної Ради ми побачили, що вже барикади на Шовковичній впали, і якщо ми ще трохи затримаємося, то можемо звідти й не вибратися. Мабуть, з міркувань безпеки ми спробували пройти за групою жінок-регіоналок, бо думали, йдучи за ними, що принаймні «Беркут» їх не чіпатиме і якось виберемося. Справді – через барикаду пройшли і вийшли звідти. У мене на пізніший час ще були призначені зустрічі: одна – біля Лаври, а друга – недалеко від метро «Арсенальна». Там ми бачили, як палає офіс Партії Регіонів. А зустрічі наші стосувалися, власне, саме лікування постраждалих: це були колеги з Латвії, які також хотіли взяти постраждалих на лікування.

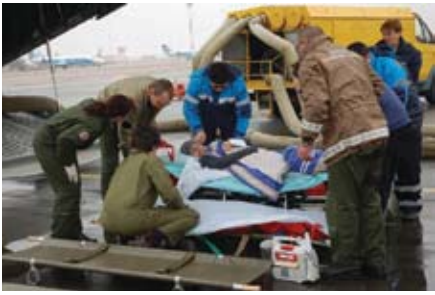
Саме це й обговорювали: яким чином і з ким співпрацювати. Потім хотіли, як зазвичай, рухатися через Майдан додому, але мені колега подзвонила і сказала, що на цей момент то не дуже добра ідея. Я згодом дуже дякувала, бо то була вже десь година 14-та, щось таке... 20 лютого зранку ми мали пряму інформацію з готелю «Україна», бо там зупинився євродепутат Яромір Штетіна, який і раніше вже приїжджав на Майдан як приватна особа. Він колишній журналіст, який побував у Чечні, в Афганістані, у інших гарячих точках. Він приїхав, здається, 19-того ввечері. Ми йому казали, що, мабуть, з міркувань безпеки краще йому поселитися не традиційно, як він звик (у готелі «Україна»), а в якомусь іншому готелі. Але він знав новини й особисто хотів там бути. З ним була його колега – журналістка Петра Прохазкова. А ми з ними на зв'язку були саме 20 лютого: вони були зранку саме там – у вестибюлі готелю «Україна», куди приносили хлопців, які помирили на руках. Він особисто бачив, як гинули люди – троє чи більше, що вестибюль у крові... Просто вони напряму подавали інформацію, як очевидці...

І це не залишало сумнівів...

Так, вони справді могли про це розказати... Десь 20 чи 21 лютого прибула в Київ група парамедиків, яких направила чеська неурядова організація «Людина у скруті». Серед них був журналіст Рене Кочік, який допомагав із перекладами й координацією, бо добре знає Україну й українську мову. У них було завдання не лише розгорнути парамедичну координацію, а й допомога у відборі людей, яких варто перевезти в чеські лікарні. В мене нема ніякого медичного досвіду, я можу лише організувати, тож ми відвели їх у Михайлівський монастир, де тоді вже розташували госпіталь, у якому оперували поранених. Там теж помирили герої з Майдану. Вони роздивилися, пізніше облаштувалися на Трьохсвятительській, де нам надали приміщення. Зі списками поранених були складнощі. Один список надав хтось з депутатів – здається, від Лілії Гриневич, це її помічниця мала список тих, кого потрібно

Перевезення поранених з України до Чехії, березень 2014 року. Фото Павла Ланга, Міноборони ЧР.

Посадка поранених на Майдані до літака CASA у Борисполі, фото Павла Ланґа.

взяти на лікування, а потім виявилось, що їх уже забирають (тобто) їм уже запропонували з інших країн, і вони виїхали в Литву та Польщу. В останній момент трапилась така зміна, коли вже думали, що можемо їх забрати. Тоді зрозуміли, що ніхто не здатен нам точний правильний список надати, й звернулись напряму до волонтерів. Все робили через волонтерські call-центри: через Євромадан SOS і через групи у соціальних мережах – оголошували, що, коли хтось важкопоранений згоден їхати в Чехію на лікування, то просто зараз проходить відбір пацієнтів. У відповідь їм постійно дзвонили – сотні, може, тисячі людей. Вони цю інформацію швидко перевіряли і складали списки.

Умовні списки, потрібно було їх і далі уточнювати?

Так. Перші списки ми надіслали до Праги десь 24 лютого. Спочатку ми хотіли забрати десь близько 10 поранених. А пізніше я побачила масштаби і зрозуміла, що потрібно забирати набагато більше. І в уряді до того поставилися з великим розумінням. Тож 27 лютого прибули два військові літаки з Чехії, щоб забрати поранених. На той момент в одному із літаків був присутній наш міністр закордонних справ, він прилетів із робочим візитом, разом з іншими міністрами країн Вишеградської групи. Тоді якраз уже почалися події в Криму. Я була більше включена в координацію медичної допомоги, бо наші колеги з організації «Люди у скрутці» сформували перші списки поранених, опрацьовували їх. Потім я ці списки переслала в Прагу, щоб там приймали остаточне рішення, і координувала далі, кого саме ми беремо на лікування. Літаком, в останню мить, вилетіло 27 поранених, серед них – кілька дуже важких. Це були наші перші два борти, тому що пораненим, які лежали, потрібно було більше місця. Тому два літаки транспортували 27 поранених.

І для цих людей було потрібно підготувати документи?

Якісь медичні документи ми мали. У деякого з них були проблеми, бо звичайні лікарні не надто охоче їх віддавали. А інколи лікарі йшли назустріч і були раді, що їм десь може хтось допомогти, бо тут

велике, надзвичайне навантаження.

Як вам на цьому етапі допомагали колеги з організації «Людина у скрутці»?

Вони спілкувалися з волонтерами в кожній лікарні. А потім ми забезпечували підготовку їхніх документів. Домовилися, що хто має закордонний паспорт, то їм просто оформлювали візу. Також була можливість і без закордонного паспорта виїхати. Просто ми йшли назустріч. Ми всі були зацікавлені. Міністерство закордонних справ України нам також пішло назустріч щодо прийняття нашого літака в Борисполі, а також інших процедур, які були необхідні. Наприклад, забезпечили можливість заїжджати без проблем з усіма амбулансами. Позаяк це виявилася досить складна логістична операція, то вони дали доручення максимально спростити адміністративні процедури. Консульський відділ Міністерства закордонних справ України також допомагав, та я вже не пам'ятаю всіх нюансів. По суті, це була дуже складна операція: з 27 пунктів мали виїхати ці люди і одночасно прибути у Бориспіль. Більшість була у Києві в лікарнях. Декого з них уже виписали, й вони перебралися додому. Хтось із них був десь біля Майдану. Пригадую, що люди перебували в дуже різних місцях. Ми вже знали, хто й де, і розподілили так: кого не треба везти амбулансом, ті їхалимуть звичайними машинами.

Приватними машинами?

Ні, машинами посольства. Я сама їздила і забирала їх по дорозі – забирала з різних точок. Також було десь четверо чи п'ятеро важкопоранених людей з Хмельницького, які з нами зв'язалися через одного з волонтерів і дуже наполягали на тому, щоб їх також прийняли у Чехії. Один із них – молодий хлопець з важко пораненою ногою. На жаль, йому не змогли цю ногу врятувати. Вже в Чехії довелося ампутувати, а він мав 16 чи 17 років. Тож ці люди виїхали дуже рано з Хмельницького, щоб вчасно дістатися Борисполя. Там їх уперше побачив наш лікар, який відповідав за перевезення.

Який мав спостерігати за їхнім станом під час перельоту?

Так. Загалом, усі наші урядові органи, тобто Міністерство внутрішніх справ, що координувало цю роботу, Міністерство закордонних справ, Міністерство охорони здоров'я, що організувало і розподіляло, хто до яких лікарень у Празі потрапить (бо там також були нюанси з розподілом), Міністерство оборони, що надало літаки і взяло на себе відповідальність за них.

Були й військові шпиталі?

Так, один був. Тож усі наші урядові органи працювали дуже якісно і дуже швидко. Загалом, перші списки були 24 лютого, але вони постійно змінювалися, бо якісь люди передумали тощо. Але всі з розумінням ставилися до цього й, нарешті,

постраждали відлетіти, і їх там прийняли. Пізніше вже більш-менш спокійно готували другий рейс, який відлетів із Києва 6 березня. Цим рейсом забрали 11 поранених, і цього разу все вже відбувалося спокійніше. Хоча тоді теж були люди у важких станах.

Цей рейс також формували колеги з організації «Людина у скрутці»?

Так, вони продовжували працювати. Взагалі, 39 поранених цивільних з Майдану пройшли лікування (усіх забирали літаком, але одного хлопчика просто привезли зі Львова). Складалося по-різному: декого виписали з лікарень дуже швидко, дехто перебував там кілька місяців, а дехто після лікарні ще проходив реабілітацію.

Чехія взяла на себе повністю всі витрати?

Так, держава повністю взяла на себе всі витрати. І не лише лікування, а й зворотний квиток. Ними також опікувалася чеська неурядова організація «Карітас»², надаючи психологічно-соціальну підтримку у подоланні мовного бар'єра, в інших нюансах. Також активно підключилися українці, які живуть у Чехії. Спочатку в цих лікарнях був аншлаг – люди йшли і несли все: компот, борщ... Коли в поранених починався реабілітаційний етап, то місцеві українці їх забирали і показували їм Прагу, приймали їх у себе. Усі сконцентровано залишилися в Празі. Потім до деяких хотіли родичі прилетіти. Ми їм візи оформляли. Це були досить стандартні візи, але ми також йшли назустріч. Спілкувалися, власне, через волонтерів – Артема й Оксану Сивак. Я знаю, що вони створили групу, яку назвали «Неформальна чеська сотня». Так назвалися люди, які пройшли це лікування, і надалі між собою зустрічаються. Ми дуже раді, що таким чином змогли конкретно допомогти. Загалом, чеське суспільство сприйняло допомогу пораненим майданівцям дуже позитивно, хоча були також і винятки. Адже наприкінці лютого й початку березня поширювалися певні уявлення в пресі. І те, що йшло з російських джерел, відрізнялося від того, що насправді відбувалося. Це триває досі. Я вчора дивилася, що написано у масмедіа, чи хоча б у чеській Вікіпедії. Як там трактуються події Майдану. Досі багато хто з публіцистів вважає, що той уряд був нелегітимним. А щодо людей, які були на Майдані, то частина наших громадян їх трактує як екстремістів і фашистів. І таке подібне. Але я не сказала б, що більшість людей так думає.

Наш уряд схвалив надзвичайну допомогу Україні у розмірі 50 млн чеських крон. Тепер ми, по суті, продовжуємо те, що робили й до Майдану. Традиційно наша

² Міжнародна мережа благодійних організацій.

Прибуття літака до аеропорту Прага-Кбели, початок висадки поранених, весна 2014 року.

підтримка була спрямована на громадянське суспільство, так і залишилось. Здебільшого ми підтримуємо антикорупційні проекти, а також проекти допомоги якісним і незалежним медіа. Тепер дещо більше зосереджуємося на підтримці освіти, в тому числі співпраці з Міністерством освіти України. Також відбуваються стажування фахівців, обмін досвідом. Цілком конкретні речі відбуваються завдяки Чеській агенції розвитку, що напружено підтримує університети, евакуйовані з Донбасу, зокрема Донецький університет, що переїхав у Вінницю. Підтримуємо правозахисні організації у Криму. Під час подій Майдану тут діяло багато таких паралельних ініціатив, про які й посольство не завжди знало, і це навіть добре. Надходила допомога з боку чеських громадських організацій, або ж вони просто співпрацювали з українцями, які живуть у Чехії, які потім сюди щось привозили. Загалом, на такі події, що відбувалися тут під час Майдану, ніхто не давав дипломатам ніякого підручника: що робити, а чого вже не можна. Знаю, що колеги з дипломатичного корпусу діяли кожен за своїми можливостями, дехто – більше, дехто – менше, якісь – більш публічно, а якісь – менш. Але не стояли осторонь. Для мене Майдан був дуже персональною подією: і в професійному, і в особистому житті. Ми дуже включилися в життя України, значно більше, ніж зазвичай буває у дипломатів, коли вони працюють у країні призначення. Ми не тільки представляли інтереси Чехії в Україні, але й – у певних випадках –

ставали адвокатами України й українців у Чехії. Те, як ми відчували ситуацію, наш особистий досвід – все спрацьовувало усупереч тому, що писалося в медіа. І ми це передавали як на рівні особистих контактів, так і на рівні наших офіційних звітів до Праги. Для мене було дуже важливо, що мої особисті друзі (українці, про яких я знала, що вони отримали у класних європейських вузах освіту, роботу мають тут добру) робили у другій половині січня і в лютому. Вдень ходили на роботу, а вночі – на вулицю Грушевського: вони були на Майдані і знали, заради чого. Тоді я дуже мало часу приділяла своїй доньці, якій було три роки. Вона ходила в садочок, але вечорами я постійно була в Інтернеті, стріми дивилася, часом – до ночі. Це тривало весь час, ми ходили на Майдан, коли там були потужні атаки, кожного вікенду щось відбувалося. Потім приносили квіти, свічки на Майдан. Лише потім я трохи отямилася, коли донька почала малювати малюнки, на яких загинули люди, а навколо них – квіти. Я сказала: «Окей. Досить». Їй три з половиною роки, потрібно вже трохи переключатися на інше життя. Але важко було з того випірнути. Я дуже рада, що змогла бути тут частиною цієї конкретної допомоги. Дуже рада, що тоді всі урядові організації працювали краще, ніж на відмінно. Я дуже вдячна всім волонтерам українським, яких навіть не знаю, як їх звали, котрі підключалися і допомогли нам. Я рада, що ми змогли допомогти конкретним людям, які виликувались.

Мої особисті біографічні дані? Що ж відзначити? До вступу в університет, мабуть, головною в моєму особистому житті та у формуванні мого світогляду була участь у скаутській організації в Чехії; хоча вона тоді (у другій половині 1980-х років) була ще підпільною (сміється). Там я формувалася, піднялася до того, що пізніше сама стала ватажком скаутського відділу під назвою «Відважні серця». Тож у мене був такий емоційний момент, що кожного разу, коли я приходила на Майдан гарно вбрана, то розуміла, що ввечері доведеться все прати (сміється), або залишити, бо це такий самий запах, як і колись, у юності. Це мені дуже нагадувало давні часи – індіанський дим, мій табір. В університеті я займалася міжнародними відносинами у контексті саме Східної Європи. Також була волонтером з 2000 року в невеличкій організації, яка у Західній Україні допомагала дитячим будинкам-інтернатам для дітей-інвалідів. Працювала певний час на радіо, у комерційних структурах, у тій же «Людині в скруті», у Міністерстві соціальних справ Чехії, а з 2008-го року – у МЗС ЧР. У 2010 році я мене відправили на півроку до Києва, до Представництва Євросоюзу, а із серпедина 2012-го – у дипломатичній місії Чехії. Здається, що ці кілька років тривають удвічі довше, зважаючи на те, що мені, як людині, довелося тут пережити.

Закарпатські виборці Орбана: реакція Києва

На Закарпатті видано понад 100 тисяч угорських паспортів. Такими даними поділився заступник міністра закордонних справ Василь Боднар. За його словами, ці паспорти видавалися до моменту отримання Україною безвізового режиму. До того ж їхня привабливість була практичною, адже можна було безпроблемно перетинати

кордон та влаштовуватися на роботу в Угорщині або й далі. Від 30-ти до 40 тисяч українських громадян угорського походження виїхали в інші держави Європи. Фактично і Угорщина, і Україна їх втратили.. Поїхали туди, де більші зарплати. А зараз зарплати у тій же Словаччині, в певних районах, чи в Австрії, чи в Німеччині значно вищі, ніж в Угорщині», – додав заступник міністра. 19 квітня Петро Порошенко вніс до парламенту законопроект, за яким пропонується припиняти громадянство України тих осіб, які брали участь у виборах до державних органів та органів місцевого самоврядування іноземних держав. Зміни стосуються не тільки кримчан, а усіх громадян України, які мають паспорт іноземної держави. 8 квітня пройшли вибори

до парламенту Угорщини, на яких перемогу здобула правляча партія «Фідес» Віктора Орбана. У виборах взяли участь до 30 тисяч жителів Закарпаття – близько 2,5% всіх закарпатців або 25% місцевих угорців. Влада Віктора Орбана останнім часом створює перешкоди євроатлантичній інтеграції України. Такі заходи вона називає відповіддю на український освітній закон, який посилює вивчення української мови у школах. У Будапешті ж вважають, що українських угорців не можна зобов'язувати знати державну мову і наполягають на стовідсотковому навчанню угорською у понад 70-ти закарпатських угорськомовних школах.

уп, єп

Українці зіграють з чехами у Харкові

Матч Україна–Чехія відбудеться 16 жовтня цього року у Харкові. Федерація футболу України погодилася з керівництвом Харківської області можливість проведення матчу збірної на тутешньому стадіоні. Збірна України в третьому турі групового етапу Ліги націй прийме збірну Чехії на ОСК Металіст, повідомив радник голови ОДА Харківської області Павло Федосенко. 20 березня гравці збірної України взяли участь у відкритому для вболівальників тренуванні на стадіоні «Металіст». Перший домашній матч наша збірна проведе 9 вересня проти Словаччини, однак він пройде при порожніх трибунах. Дисциплінарний комітет

УЄФА покарав збірну України одним домашнім матчем без глядачів ще 27 листопада 2015 року. Збірна була покарана за кельтський хрест на банері в київському матчі проти Іспанії в кваліфікації до Євро-2016. З того часу України не грала матчів УЄФА (тільки товариські зустрічі і відбір на ЧС-2018 ФІФА).

За порушення на трибунах збірна України раніше була позбавлена підтримки у матчі відбору на ЧС-2018 проти Ісландії (1:1), а «Арена Львів» отримала дискваліфікацію на весь відбірковий цикл. Під керівництвом тренерського штабу Шевченка збірна України вперше посіла третє місце

у відборі до чемпіонату світу 2018 року і не потрапила навіть у стикові матчі.

дт

АТО припиняється: буде новий формат

Російсько-український військовий конфлікт на Донбасі з 30 квітня змінить свою формальну назву і та структуру: завершиться антитерористична операція і почнеться новий формат під керівництвом Об'єднаних сил. Міністр оборони Степан Полторак заявив, що вже готові органи військового управління в Донецькій і Луганській

областях, були проведені навчання і наразі здійснюється передислокація, заміна частин і підрозділів, реструктуризація військових частин і їх заміна.

Новою операцією керуватиме командувач Об'єднаних сил Сергій Наєв. Він управлятиме підготовкою і керівництвом всіх сил оборони – не тільки ЗСУ, а й СБУ, поліції, Нацгвардії, прикордонників. Його основне завдання – «звільнити територію від окупантів та захистити територіальну цілісність України». Наєв був начальником штабу – першим заступником командувача Сухопутних військ ЗСУ. 2016 року командував військами оперативного командування «Схід», розпочинав військову кар'єру командиром взводу. Також міністр оборони розповів, чи

зміниться чисельність українських сил на Донбасі. «Все буде залежати від обстановки», – сказав він. Так, якщо на першому етапі це буде операція зі стабілізації, то достатньо буде і тієї кількості, що є зараз. Якщо ж ситуація буде ускладнюватися або ухвалити рішення щодо звільнення території – тоді кількість особового складу необхідно буде збільшувати. Полторак заявив, що полегшиться життя цивільних в зоні конфлікту, бо вони будуть чітко розуміти, від кого залежать рішення і що є вертикаль управління територіями. Операція Об'єднаних сил стала можлива завдяки ухваленню закону про деокупацію Донбасу, який президент підписав 20 лютого.

тсн

Неплатникам аліментів посилили відповідальність

В Україні посилили відповідальність за несплату аліментів і продовжують зміни у цьому напрямі. Це на спільному брифінгу анонсували міністр юстиції Павло Петренко, нардепи Андрій Іванчук та Ірина Луценко. Із 6 лютого набув силу перший законопроект з низки ініціатив. Тепер ухилинтам можуть тимчасово обмежити виїзд за кордон, заборонити керувати автомобілем, володіти зброєю та полювати. Є і перша статистика: в інші країни не пустили вже 116 тисяч неплатників аліментів, решту з перерахованих обмежень наклали на

117 тисяч боржників. Також запрацював Реєстр неплатників аліментів, зазирнути в який може кожен охочий. Наразі у списку близько 200 тисяч людей. При цьому обсяг виплачених боргів з моменту нововведення збільшився у 2,2 рази. Нові законопроекти передбачають збільшення мінімального розміру аліментів, та штрафи за їх несплату у період понад один рік. Через рік борг зростає на 20%, ще через рік – на 30%, а далі – аж на 50%. Вилучені кошти підуть на утримання дитини. Порушникам заборонять займати керівні посади на державній службі – перед призначенням на посаду батько або мати будуть змушені надати довідку про відсутність боргу. Якщо службовець вже обіймає менеджерську посаду, через порушення його можуть звільнити. Боржникам заборонять відчужувати майно – хочуть запобігти схемі, коли людина переписує усі матеріальні надбання на інших,

а сама сплачує мінімальний обсяг аліментів. Злісних неплатників, які ще й ухилитимуться від суспільно-корисних робіт, планують кидати за ґрати на термін до двох років. Вид робіт визначає орган місцевого самоврядування, а тривають вони для дорослого не більше 8 годин на день. Також законопроекти пропонують звільнити від оподаткування аліменти, які сплачують батьки-нерезиденти. Передбачена податкова пільга на позашкільну, дошкільну та шкільну освіту. Себто, навчання, наприклад, у музичній школі може стати дешевшим. Також батькам, які доглядають за дітьми з інвалідністю, хочуть запровадити матеріальну допомогу та безоплатну відпустку з урахуванням у стаж. Україна вже кілька років поспіль входить у трійку лідерів за кількістю розлучень: 40% шлюбів закінчуються фіаско.

депо

Помісна православна церква: Москва – проти

Вселенський патріархат розпочав процедури, необхідні для надання автокефалії Українській Православній Церкві, повідомив президент Петро Порошенко. Відповідне рішення прийняв Святий і Священний Синод Вселенського патріархату, який напередодні прийняв до розгляду звернення до Вселенського Патріарха Варфоломія. 19 квітня Верховна Рада підтримала звернення президента про створення Української помісної церкви. Президент наголосив, що єдина православна помісна церква не стане державною, а конституційний принцип свободи совісті порушений не буде порушений. Він підкреслив, що отримання автокефалії Православною церквою в Україні не означатиме, що вона стане державною.

Раніше Порошенко зустрівся з представниками українських церков. Патріарх УПЦ КП Філарет та предстоятель УАПЦ Макарій передали главі держави звернення до Вселенського патріарха Варфоломія про надання українській церкві Томосу про автокефалію. Відтак глави українських церков закликали Варфоломія надати дозвіл на створення єдиної української церкви. УПЦ Київського патріархату також закликала УПЦ Московського патріархату підтримати створення помісної церкви. В УПЦ МП, яка себе вважає «канонічною», заявили, що немає ніяких підстав для визнання іншої

православної церкви. Помісна церква — це об'єднання всіх православних вірян, яке створюється за територіальним принципом. Помісна церква виступає на противагу вселенській, стає незалежною та самоврядною на території певної держави і зазвичай узгоджується з політико-адміністративним поділом та державними кордонами. «Томос стане не лише торжеством Православ'я, але й актом глибокої історичної справедливості. Саме із Царгорода пролилося на нашу благословенну землю світло християнської віри... То вже потім ми поділилися ним з тим

Заліссям, де давні київські князі необачно заснували Москву», – написав у зв'язку з цим Петро Порошенко. Утім, в УПЦ МП ініціативи створення Помісної церкви в Україні зустрічають прохолодно. Крім того, що рішення парламенту та президента тут називають «втручанням у церковні справи», зауважують, що Вселенський Патріархат ухвалюватиме рішення у «координації з іншими помісними православними церквами». Як відомо, у Москві виступають різко проти будь-яких намірів створити в Україні власну православну церкву.

громадське

Військові і дипломати готуються до «гіршого сценарію»

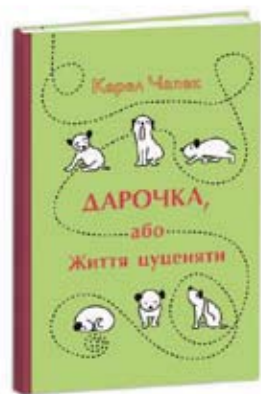
Міністр оборони України Степан Полторак розповів про чисельність російських військ, зосереджених поблизу кордонів з Україною. Окрім 77 тисяч російських військових, у південно-західній частині РФ знаходиться тисяча танків, 2,3 тисяч бойових машин та інше. Також на окупованій частині Донбасу у двох армійських корпусах служить як мінімум 40 тисяч найманців і біля двох тисяч військових безпосередньо російської армії. «На нашому кордоні РФ зосередила 19 батальйонних тактичних груп першого і другого ешелонів, куди входить понад 1,1 тисяч артилерійських систем і приблизно 400 систем залпового вогню», – додав Полторак,

і зазначив, що донбаські окупаційні «корпуси» є «невід'ємною частиною Південного військового округу Збройних сил Росії». «У них одна модель підготовки, забезпечення, логістика, система бойового застосування. І якщо є бажання (а це ми неодноразово бачили), вони можуть припинити вогонь», – вважає Полторак. У 2017 році бойовики обстріляли позиції української армії понад 15 тисяч разів, з початку року обстріли практично не припинялися, незважаючи на різноманітні «перемир'я» до свят. «Російське керівництво шукає шлях, щоб агресію, ним організовану, перетворити на заморожений конфлікт, а не врегулювати його. Режим Путіна ще сподівається на повернення нашої держави до так званого «руського міра» і відмову України від євроатлантичної інтеграції», – зауважив міністр. – Цілком очікуване продовження агресивних дій, існує ймовірність переростання конфлікту в повномасштабну агресію

Кремля. Це правда, яка руйнує ілюзії щодо відмови Росії від окупації частини нашої території й виведення її військ у найближчій перспективі». У МЗС України також високо оцінюють ймовірність нанесення Росією удару по Україні на фоні останніх подій в Сирії. Про це повідомив заступник міністра закордонних справ України Василь Боднар. «Стовідсотково про можливу реакцію Росії на дії західних союзників в Сирії не скаже ніхто, оскільки невідомо, що в голові у пана Путіна. Але готуватися треба до гіршого. Минулого тижня разом зі словацьким колегою я був на сході, і ми побачили, що наші захисники готуються до оборонних дій і до гіршого сценарію», – заявив Боднар. Він сказав, що українські дипломати намагаються змістити фокус уваги світової громадськості з Сирії на Україну, бо зараз дуже вірогідний «черговий удар з боку Росії, який треба буде відбивати усім світом». У ніч на 14 квітня США, Великобританія і Франція завдали ударів по Сирії. Спецоперація стала відповіддю на застосування хімічної зброї в місті Дума.

уніан

Карел Чапек Дарочка, або Життя цуценяти

«Дарочка, або Життя цуценяти» – книжка для дітей, яку написав і проілюстрував власними дотепними малюнками та фотографіями чеський письменник Карел Чапек. Книжка, вперше надрукована 1933 року, одразу увійшла до розряду класики дитячої літератури. Відтоді й дотепер кожне покоління маленьких чехів має своє перевидання «Дарочки», і то не одне. Ця книжка ніколи не щезає з полиць чеських книгарень. «Дарочку» читали вголос, ставили у театрах і навіть екранізували

як мультсеріал. І ось на початку 2018 року «Дарочка» вийшла й в Україні, у львівському видавництві «Апріорі». Соковитий український переклад Петра Козланюка не лишить байдужим ані маленьких, ані дорослих читачів. У книжці розповідається про те, як народилося, досліджувало навколишній світ (здебільшого за допомогою гострих зубок) і як бешкетувало цуценя Дарочка. Від її витівок страждала не лише її матуся, жорстокошерста фокстер'єрка Ірис, а й господар, письменник Карел Чапек. Всі його спроби сфотографувати невгамовне цуценя були марними, аж поки він не почав оповідати Дарочці казки про псів та людей – аби бодай хвилюк посиділа тихо. І казки для Дарочки, і світлини, які нарешті вдалося зробити авторові, теж є у книжці. Незважаючи на певний гіркий досвід, Дарочка переконана, що нічого їй не станеться й що жодна небезпека не загрожує її собачій голові. Перед мітлою Дарочка ніколи не поступиться й довірливо чекає, поки та їй зійде з дороги; мітла, зазвичай, так і робить. Взагалі Дарочка має вроджений нахил

до всього волохатого, як-от мітла, або кінський волос (який вона вириває з канапи), або ще людська чуприна. І не поступиться вона жодному людському черевикові – адже це людина має поступатися щеняті, хіба не так? Усі в хаті мусять або літати в повітрі, або ступати, ніби по тоненькій кризі. Бо ж ніколи не вгадаєш, коли оте цуценя раптом заскавчить тобі під ногами. Ви й не повірите, люди, яке воно всюдисуше. Дарочка зовсім не зважає на лукаві підступи та різні інтриги й засідки цього світу: тричі вона стрибнула сторч головою в басейн у садку, вона була певна, що й по воді можна чудово бігати. Потім її тепло загорнули, й вона дістала на потіху кінчик господарєвого носа, щоб, кусаючи найсмачнішу на світі річ, швидше очуняти від переляку. Формат – 17×24 см, 68 сторінок, тверда оправа. Видавнича ціна – 80 грн. Книжку можна придбати у книгарнях, а також замовити у видавництві «Апріорі»: <http://www.apriori.lviv.ua>. Інформаційний партнер видання – Чеський центр у Києві.

«Кіборги» захопили пражського глядача

Демонстрація художнього фільму про оборону Донецького аеропорту у Празі привернула до себе велику увагу. Переглянути «Кіборгів» прийшло майже чотири сотні глядачів – повна зала кінотеатру «Светозор». Квитків багатьом не вистачило. Показ організувало товариство «Рута» за підтримки посольства України у Чехії, інформаційно підтримали його інші українські та правозахисні організації. Глядачів привітали з дискусією український посол Євген Перебийніс, а також українська Ленка Віхова, режисерка фільму Наталка Ворожбит і один із «кіборгів» Андрій Шараскін. Вони обговорили як художній аспект стрічки, так і загалом українську кіноіндустрію, яка починає активно відроджуватися і розвиватися. Глядачі побачили не лише загальну трагедію цієї війни, а й людей з різних кутків держави, яким доводилось боронити Україну у цьому пеклі 2014-2015 років, їхню мотивацію, роздуми, чому вони тут, як їм вдається залишатися людьми, які вміють співчувати і розуміти навіть жорстокого ворога.

«Гордість за наших і тверда віра в Перемогу. Після фільму хочеться робити ще більше і так має бути, – вважає волонтерка Галина Андрейців. – Дякуємо творцям фільму, консультантам і всій команді за професійну роботу і вкладене серце у фільм. Ви провели велетенську роботу і її гідно оцінять у Європі. Я впевнена у цьому. Велике спасибі організаторам показу у Празі. Можливо варто дати «Кіборги» у прокат?... Вчора мене про це багато людей питали».

Наприкінці люди аплодували стоячи, знаючи про те, що це художній фільм, хоча реальні події були набагато менш епічні. «Абсурд війни, який у фільмі також непогано показаний, проступає усіма трагічними і навіть мінімально комічними, утім темними, кадрами воїнів-«кіборгів», поділився враженнями один із глядачів Богдан Райчинець.

пор

Олег Павлів народився в с. Оболоня (Долинський район Івано-Франківської області). З 2007 року проживає в Празі. Здобув вищу освіту магістра соціології з відзнакою в НПУ ім. М. П. Драгоманова (Київ) та в Карловому Університеті (Прага). Працював науковим співробітником Національної бібліотеки Чеської Республіки – Слов'янської бібліотеки, дописує у різноманітні видання. Автор близько 250-ти наукових та літературних публікацій опублікованих в Україні, Чехії, Польщі, США та Канаді, а також автор, упорядник та перекладач з чеської на українську мову книг «Повертаючись на старину», «Страчене кохання», «Погода совісті», «Погром проти українців в Польщі» та «Зродився він Великої години». Нагороджений медалями «За відродження України», «За сумлінну працю» та медаллю «Гетьман Іван Мазепа».

СИН

Поема з українського
народного життя
Архипові Тесленку, присвячую...

На лавчині біля хати
Що повилась квітками
Сидить мати старенька
З лихими думками

Втомлена і негодна
Коштурцем підперта
Чоботи з чоловіка на ній
І свита подерта

По загорді ходять кури
Крекотять цесарки
Тяжко матері без сина
Біля господарки

Чи ж я йому не вгодила
Чи замало дала...
Задумавшись, згадуючи
Невістку згадала

Народився мій Архипко
З Різдва на неділю
Казав отець: «молись Богу
Щоб мати надію...»

Молилася. Народився
Красивий, крислитий

Дужий такий, як позіхав
То на усю хату

Раптом чоловік мій
Помер на Купала
Довго я за ним
Довго сумувала

Ходив поміж люди
Пшеницю орати
Та ніколи до сусідів
Не йшов позичати...

Сумувала я два роки
Та вже й перестала
Вже й Архипка за весілля
Питати почала

Та у доли не попросиш
Яксь го зустріла
(Як він в місто по щось їздив)
Тай отуманіла

Каже: «мамо, йду женитись!»
А я йому: «з Богом...»
Одружився, а невістка
Обернулася рогом

І давай мого Архипка
На зле намовляти
Каже: «треба нам з тобою Архипе
землю продати...»

Я городська, мені в місті
Веселіше жити
А продамо, тай буде за що
Квартиру купити

Продав Архип нашу землю
Що від батька лишилась
Тяжко, пригадую, робив чоловік
Щоб її купилось

І лишилась я сама
Ще й хата, як пуста
Не раз було свої сльози
Втираю у хустку...

Прийшла якась Катерина
сусідка навпроти
Щось би'м сказала, – каже
Якщо ви не проти

Та ні, чому ж, говоріть
Ви не є з брехливих
Мій з вашим разом
орати ходили

Та чула я, хоч не знаю
Бо при тім не була
Що невістка ваша Архипа
В кирзаки узула

Профіля кажут' гроші
Як землю продали
А він тепере гарю
Як ви гарували...

Заплакала стара ненька
Поможіть, щоб встала
Подякувала Катерині
Тай пошкандибала...

м. Прага

Боротьба за українських лікарів

Стаття у серйозному чеському тижневику викликала дискусію про упередженість апробаційного іспиту для іноземних лікарів

ТЕКСТ: Гана ЧАПОВА, «Респект»

Чеські стоматологи не бажають практикувати у невеликих містечках, і на їхні місця претендують колеги із України та інших східніших країн. За короткий час лікарі-іноземці завоюють довіру пацієнтів, однак більшість з них «провалюється» на апробаційному іспиті при МОЗ ЧР.

Двоє українців відважились згодом назвати цей іспит упередженим, люди на їхній захист написали петицію. Штучний камінь спотикання створює, швидше за все, голова чеської Стоматологічної палати, для якого «немає нічого гіршого, ніж зустріти українця в білому халаті».

Коротка іділія

«Я шукала за себе заміну від 2013 року», – каже зубна лікарка на пенсії Гелена Гронова з Лазні Белоград. На два працюючі стоматологічні кабінети в місті вона залишилася одна – колега померла, а у неї самої посилювся артроз. На оголошення відповіло кілька чеських лікарів, але жоден із них, зрештою, не відважився взяти практику у містечку під Крконошами. Стоматологи тривалий час скаржаться, що медичні страхові компанії платять дуже мало (наприклад, за пломбу – неповні три сотні крон чеських), і у великих беруть більше грошей готівкою. Та у малих містах таке – не надто реально. Через три роки міська влада запропонувала і квартиру за низьку орендну плату. Відреагувала чеська компанія Esse Dent, яка відкупила практику у Лазне Белоград, і навесні цього року влаштувала тут двох українських стоматологів – Станіслава Пономаренка та Ніну Ратушну з Києва. Невдовзі пацієнти добре оцінили кваліфікацію лікарів. Вони детально пояснювали, що конкретно і чому саме вони збираються здійснювати у ротовій порожнині. Ще в Україні вони досить добре вивчили чеську мову, і вчили її на місці у викладачки. «Я спостерігала за їхньою роботою, вони вміють більше, ніж я, – зізнається пані лікарка Гронова. – Вони дуже приязні до людей. Так детально я ніколи не описувала втручання і все, що з ним пов'язано». Українцям достатньо було доходу близько двадцяти тисяч крон на місяць, хоча колеги у великому місті зазвичай отримують удвічі більше. Вони з самого початку хотіли переїхати на Захід. «Мій батько – хімік, і колись хотів емігрувати. Все життя він шкодував, що не зробив цього», – каже Станіслав Пономаренко.

Минулої осені – холодний душ

Українські лікарі не склали апробаційний іспит, повинні були припинити роботу. Адже медики із країн, які не належать до ЄС, мають дотриматися ряду умов та зобов'язань у Чеській Республіці. Пономаренко та Ратушна частину з них вже виконали: у Празі отримали сертифікат, що їхній ступінь магістра, наданий у Києві, рівноцінний навчанню на стоматології в Карловому університеті, успішно склали тест професійних знань, пройшли п'ятимісячну практику під професійним наглядом пані лікарки Гронової у Лазні Белоград. Якби вони склали апробаційний тест, що складається із захисту п'яти тематичних досліджень, які описують лікування окремих пацієнтів під час зазначеної практики, а також усний іспит, вони б могли у Чехії працювати на незалежній основі так само, як і будь-який чеський лікар.

Пономаренко та Ратушна мають таке враження, що сам іспит не був справедливим. «Ми говорили про дослідження, в якому я описував видалення зубу, – каже Пономаренко. – Ми пройшли весь процес, все було добре. Потім екзаменаторка повернулася до рентгену та описання зубів на ньому. Вона стверджувала, що в дослідженні зазначений зуб, якого на рентгені немає. І через цю помилку вона не може дати мені іспит». Коли розчарований Пономаренко пізніше, спокійно і при хорошому світлі знову оглянув дослідження, виявив, що зуб на рентгені є, тільки його погано видно. Сьогодні він шкодує, що він не був сміливішим і не захищав себе одразу. «Я справді не чекав, що ми рахуватимемо зуби на знімку, – дивується він. – Думав, що ми говоритимемо про суть, про процес видалення зубу».

Ратушна з іспиту вилетіла взагалі через формальність: екзаменатору не сподобалося, що на дослідницькому рентгені не була вказана дата. «Але у дослідженні чітко зазначено, що коли пацієнт прийшов, то ми зробили рентгенівський знімок під час цього візиту», – каже вона.

Імена екзаменаторів лікарі не пам'ятають, в них немає ніяких протоколів чи звітів про іспит. Як зазначає Ітка Долежелова з Інституту післядипломної медичної освіти (IPVZ), який організовує міністерський іспит, в протоколі все одно не буде ніяких подробиць. Про причини невдачі екзаменатори нібито повідомляють усно. Єдине, що лікарі мають на руках – це лист, у якому міністерство повідомляє їм, що доки не

Українські стоматологи Станіслав Пономаренко та Ніна Ратушна. Фото Матея Странського, «Респект».

складуть апробаційний іспит, не мають права лікувати у Чехії.

Лікарка Гронова, під професійним доглядом якої працювали українські лікарі, а також голова обласної стоматологічної палати Іржі Гвезда вважають, що тест не був справедливим. «Це чіпляння до дрібниць, – каже Гвезда. – Я думаю, що таким чином влаштований іспит не склав би і я. Якщо ви хочете, ви завжди знайдете щось, на чому ви екзаменованого зловите».

Лікування електриком

Поки що Пономаренко та Ратушна живуть за рахунок збережень, і в орендованій квартирі готуються до чергової спроби скласти іспит. А люди у містечку Лазне Белоград не мають жодного стоматолога. 50-річна співробітниця фінансового управління міста Яна Шульцова, яка була пацієнткою українців і хвалить їхню роботу, звернулася із запитом до найбільшої загальної медичної страхової компанії VZP та до МОЗу ЧР, що вони думають про дану ситуацію, і куди люди з Лазне Белоград мають звертатися для огляду зубів. Від VZP отримала список одинадцяти лікарів, які приймають нових пацієнтів – всі без винятку були в Ліберці, до якого відстань – 70 км. Страхова компанія висловила жаль і розуміння містечку: стоматологічна допомога за межами великих міських агломерацій, зазначає VZP – спільна проблема, тому що стоматологи старіють, а нових випускників мало для того, щоб запобігти природному зменшенню. Тенденцію приливу іноземних лікарів – головним чином з України, Росії і Болгарії – страхова компанія вітає, але іспитом займається МОЗ, тож VZP на це не має ніякого впливу.

А міністерство перекидає відповідальність саме на страхову компанію – це вона повинна гарантувати, щоб кожен житель Чехії міг дістатися до стома-

толога максимально за 35 хвилин від будинку. Суворішими іспити для стоматологів із країн колишнього СРСР міністерство зробило саме тому, що надходило «багато скарг на їхнє незнання мови і тиск на пацієнтів, щоб вони замовляли дорогі послуги». Яна Шульцова була розчарована неконкретними відповідями. «Станда з Ніною точно нічого подібного не чинили», – каже вона.

Хто ставить палиці в колеса?

У неофіційній розмові зі співробітницею страхової компанії виплинуло, що головним противником проникнення до Чехії лікарів зі східних країн є в. о. президента Стоматологічної палати Роман Смуцлер. У соціальній мережі Facebook він нещодавно закликав колег до обережності із закордонною конкуренцією. Цей відомий і топовий зубний хірург-стоматолог і власник елітної клініки розповідає пацієнтам казки, що не може бути нічого гіршого, ніж зустріти українця у стоматологічному кабінеті. Він заявляв: «Ми часто навіть не знаємо, як вони отримали диплом. Не знаємо, чи вони самі його собі не виграли і не надрукували його вдома на принтері. Одного разу ми виявили, що стоматологом прикидався електрик». У тому ж стилі Шмуцлер каже: «Що, хіба люди з маленьких міст мають якусь нижчу категорію, щоб їх міг лікувати випускник середньої школи? Можемо прийняти й закон, що людей може лікувати ветеринар. Або скасуємо лікарів, і серед безробітних оберемо на лотереї, хто з них лікуватиме». Наводить приклад Ломниці над Попелку, де працювало двоє росіян, які нібито не були лікарями. «Вони були там навіть «начорно», – каже Смуцлер. – Коли під час апробаційного іспиту з'ясувалося, що вони не знають медицину, втекли».

Але директорку ломницької поліклініки Богуславу Кубатову такі слова обурюють. «Ображає освічених людей, – сердито зазначає вона. – Пан Шмуцлер добре знає, що ці росіяни є лікарями». Історія у Ломниціх – аналогічна з Лазні Белоград. Замість п'яти стоматологів тут залишався тільки один на повний робочий день і один – на неповний. Мерія облаштувала порожні кабінети за понад півмільйона крон, запропонувала квартиру, але чехи не мали ніякого інтересу. У результаті прийняли п'ятдесятирічного колишнього московського головного лікаря, а також його племінника із п'ятирічним досвідом. «Люди від п'ятої ранку стояли у черзі на запис, – каже Кубатова. – Дзвонили йому і у вихідні, бо він живе поруч із поліклінікою».

З апробаційного іспиту ломницькі росіяни також вилетіли. «Молодшому сказали, що у прикладне дослідження

написано неграмотно, погано зазначені «гачки» і «чарки». Старший кілька хвилин говорив про стоматологічну хірургію, але вирок зазвучав: професійно – добре, але чеська мова – погано», – каже Кубатова. В обох містах на захист лікарів-іноземців створили петицію, яку підписали сотні людей. Підписанти вимагають «справедливості на іспиті, незалежно від національності».

Нехай зі мною зв'яжуться!

Станіслав Пономаренко і Ніна Ратушна наважились публічно заявити про свої сумніви щодо ходу апробаційного іспиту аж через кілька тижнів. Вийшли на контакт із іншими стоматологами. Мають враження, що їх тепер знову «завалюватимуть». А чеська лікарка з празького Ходова, яка взяла до кабінету також українку, спостерігала за її роботою для складання апробаційного іспиту, не тільки не хоче назвати її ім'я, але й навіть своє ім'я – щоб не нашкодити українці. Під обіцянку анонімності дуже охоче говорить про обставини іспиту. Екзаменаторка навіть не надала слова лікарці, у якої вона була наставницею, постійно її перебивала криками «як один, два, три, це має швидко летіти», зрештою поставила їй так неоднозначне запитання, що навіть і сама супроводжуюча чеська лікарка не знала, про що саме запитують – і на цьому кінець.

Іспити проводить Міністерство охорони здоров'я. Тому заступник міністра Роман Примула говорить на цю тему з обережністю. «Все складно. У нас є однозначний погляд президента Стоматологічної палати, що стоматологів у нас достатньо і палата не зацікавлена, щоб до Чехії приїжджали інші», – каже Примула. Іспит, каже він, «репресивний», і складе його успішно лише приблизно п'ятнадцять відсотків екзаменованих. Об'єктивні тести складуть практично всі іноземці, але усний іспит – це сито. «Якщо будуть хотіти когось «завалити», то завжди на чомусь зловлять, це дуже просто», – визнає заступник міністра, і додає, що стоматологів у Чехії справді мало, що іноземці потрібні: «Краще, щоб у віддаленій провінції була людина, яка розмовляє ламаною чеською мовою, але хтось там таки буде. Тож для чого це блокувати?» Форма апробаційного іспиту, на його думку, мала би повернутися до первісної: загальною перевіркою того, що лікар, який має визнаний у Чехії диплом, виданий у іншій державі, і кілька місяців практики у Чехії – орієнтується у професійній галузі і знає мову. Іноземцям та їхнім пацієнтам у Лазне Белоград і Ломниця над Попелку чиновник пропонує принаймні подзвонити чи написати йому: «Я можу детальніше ознайомитися із їхніми справами».

Згортання медичної програми

Наслідки протистояння палати та приїжджих лікарів?

Чехія згорає частину «лікарської» програми «Проект Україна». Українські лікарі більш не зможуть влаштуватися на роботу в чеські медустанови без складання професійних і мовних іспитів. За два останні роки в країні влаштувалося понад 200 українських лікарів, близько 130 медсестер та інших медпрацівників. Медичних сестер нововведення не стосується, вони і далі зможуть влаштуватися на роботу за спрощеною схемою. Таке рішення було прийняте після зустрічі президентів професійних медичних палат з виконуючим обов'язки прем'єр-міністра Андреєм Бабішем. «У нас критично не вистачає лікарів. Їм треба поліпшувати умови праці, але не приймати на роботу людей, вірячи їм на слово», – підкреслює Мілан Кубек, президент Чеської Лікарської палати. Він, разом зі своїм колегою Романом Шмуцлером зі Стоматологічної палати, критикували «особливий статус» українських лікарів в Чехії, мовляв, вихідці з інших країн зобов'язані скласти ряд іспитів, мати практику і працювати певний час під пильним оком чеських колег. Роман Шмуцлер дорікає, що серед тисячі іноземних зубних лікарів кожен третій – з України. І саме на них, за словами Романа Шмуцлера, палата найчастіше отримує скарги. «Це – наче водій без прав, – каже колишній телевізійний комік. – Поліція, можливо, його б не зупинила, але що станеться, якщо кого в аварії вб'є?» Міністр охорони здоров'я Адам Войтех зазначив, що палати давно критикували проект і зустрічалися з ним напередодні. «Але проект є урядовим, тому рішення слід було прийняти на урядовому рівні. Директори крайових лікарень, які задоволені українськими лікарями, навряд чи радітимуть від цього рішення.

Якщо вони знають, що якийсь лікар є небезпечним, навряд чи його б тримали», – додав він з тим, що відповідальність лежить на конкретних лікарнях. Наприклад, лікарня міста Соколов в Карловарському краї вже передбачають проблеми. Її представниця Маркета Сінґерова каже: «Після анулювання проекту ми знову опинимося у невизначеній ситуації. Ми не знаємо, як тепер працювати з медперсоналом з цього регіону. Ми набираємо на роботу нові кадри, і нові умови приносять суттєві зміни». Рішенню передувала медальна «перестрілка» Романа Шмуцлера із редакторкою часопису «Респект» Ганюю Чаповою. Шмуцлер назвав «страшним соромом» статтю, у якій йшлося про нестачу зубних лікарів у малих містечках Лазне Белоград та Ломнице над Попелкою, де чеських колег замінили двоє українців та двоє росіян. У ефірі чеського радіо він неодноразово ображав приїжджих лікарів і казав, що «вже можемо зубного лікаря навчити на тримісячних курсах перекваліфікації для шахтарів з Острави». Російських лікарів Лятіфа Інґлаба Оґли Іббасова та Костянтина Коробова назвав «не лікарями, що вони мають фальшивий докторат», однак вони мають свідоцтво Карлового університету, що їхня вища освіта відповідає чеському ступеню магістра у професії «стоматологія». Неправда Шмуцлера була свідомою: директорка поліклініки в Ломниці Богуслава Кубатова надсилала йому листи з копіями лікарських документів росіян. Згодом він звинуватив їх, що вони незаконно використовували титул MUDr., бо його не було надано, однак авторка статті оприлюднила таблицю на дверях

кабінету, де такі титули справді були відсутні, а лише позначка «лікар». Мали вони й професійний нагляд чеських лікарів – MUDr. Марцели Веростовой та Гани Петржіковой. Шмуцлер далі звинуватив росіян у «спробі домовитись», бо вони надіслали йому листа «з проханням забезпечити успішний іспит». Росіяни справді писали Шмуцлерові, але зміст листа був інший: «Ми віримо у професійну якість нашої роботи і розуміння комісії під час нашого можливого вагання під час іспиту у спілкуванні чеською мовою». Також Шмуцлер зазначив, що петиції людей не мають значення, і що він не дискримінує українців, але при цьому писав: «Вузи на схід від Чеської Республіки не мають такий рівень, як вузи у ЄС», «ЧР приймає надзвичайно багато лікарів з України, це явно не має сенсу – але якщо хтось має докази про дискримінацію, хай вирішує це за законом». Стоматоложці на пенсії Гелені Гроновой Шмуцлер дорікнув, що їй головне – гроші, мовляв, «хоче продати українцям ординацію, тому чекає на їхній іспит». Однак Гронова ординацією вже не володіє, її обладнання продала у жовтні 2016 року, розірвала договори із страховими компаніями і припинила дію своєї лікарської ліцензії. А українцям вона допомагає тому, що їй небайдужі її пацієнти, для яких заміну за себе марно шукала з 2013 року. Шмуцлер порадив пацієнтам з Лазні їздити до Нової Паки, де багато, мовляв, зубних лікарів. Але насправді нових пацієнтів там не набирають, лише у Ліберці.

ЧТ, ЧТК, «РЕСПЕКТ»

Роман Шмуцлер – захисник здоров'я пацієнтів й чеського ринку праці лікарів або ж бульварний ксенофоб, який безпричинно сіє недовіру до українських лікарів?

Пороги – культурно-політичний часопис для українців у Чеській Республіці. Виходить 12 разів на рік. № 3/2018, рік XXVI. Підписано до друку 20 квітня 2018 року. Ел. пошта: porohy@seznam.cz. Інтернет-адреса: www.ukrajinci.cz/ua/casopys-porohy/, реєстрація: МК ЧР/7044. Номер готували: Богдан Райчинець, Лукаш Гоудек, Олена Андреева, Олег Павлів, Гана Чапова, Олекса Лівинський. Використовуються повідомлення інформагентств та ілюстрації з відкритих джерел. Художнє оформлення та верстка: Тереза Меленова. За достовірність викладених фактів відповідає автор статті. Редакція має право скорочувати матеріали і виправляти мову, не поділяти поглядів автора. Рукописи не повертаються. Часопис друкується із фінансовою допомогою Міністерства культури ЧР. Видає: спільнота «Українська ініціатива в ЧР», ДНМ, Воцелова 3, 12000, Прага 2, ЧР; зареєстрована Міським судом у Празі, номер документа L 6121, контакт: uicr@centrum.cz, info@ukrajinci.cz, www.ukrajinci.cz; тел.: +420221419821; ід. номер: 60448296. Розрахунковий рахунок: 1925774379/0800. **Porohy** – kulturně-politický časopis pro Ukrajince v České republice. Vychází 12-krát ročně. Název je odvozen od ukrajinského «porih» – říční práh. Č. 3/2018, ročník XXVI. Uzávěrka: 20. dubna 2018. E-mail: porohy@seznam.cz, web: www.ukrajinci.cz/cs/casopis-porohy/, registrační číslo: MK ČR/7044. Číslo připravili: Bohdan Rajčinec, Lukaš Houdek, Olena Andrijejeva, Oleh Pavliv, Hana Čapova, Oleksa Livinsky. Používáme zprávy informačních agentur a ilustrace z otevřených zdrojů. Grafika: Tereza Melenová, www.gd3.cz. Časopis vychází s finanční podporou Ministerstva kultury ČR. Vydává: spolek Ukrajinská Iniciativa v ČR, sp. zn. L 6121 vedená u Městského soudu v Praze, adresa: DNM, Vocelova 3, 12000, Praha 2, ČR. uicr@centrum.cz, info@ukrajinci.cz, www.ukrajinci.cz. Tel.: +420221419821. IČO: 60448296, číslo účtu: 1925774379/0800.

Живі легенди, народні артисти України

Тарас **Петриненко**,

Тетяна **Горобець** в Празі

22 червня 2018, 19.00 год.

DIVADLO HYBERNIA

Nám. Republiky 4, Praha 1

Mezinárodní autobusová doprava

SVD TRANS

МІЖНАРОДНІ АВТОБУСНІ РЕЙСИ МІЖ ЧЕХІЄЮ ТА УКРАЇНОЮ

**Київ-
Плзень**

Київ - Житомир - Рівне - Львів -
Краків - Острава - Оломоуц - Брно -
Прага - Плзень

**Трускавець-
Плзень**

Трускавець-Дрогобич-Стрий-
Львів-Краків-Острава-Оломоуц-
Брно-Прага-Плзень

**Черкаси-
Плзень**

Черкаси - Київ - Житомир - Рівне - Львів - Краків -
Катовіце - Вроцлав - Легніца - Ліберець -
Млада-Болеслав - Прага - Плзень

БРОНЮЙТЕ ТА КУПУЙТЕ КВИТКИ:

**Křižikova 345/4, Praha 8 - Karlín
Автовокзал Florenc, Hala 2, канс. 204**

+420775300611

+380987769934

svdtrans.com